ГОЛОС УКРАЇНИ

Влада — Радам!

Газета Верховної Ради Української РСР ◆ № 59 ◆ Середа, 27 березня 1991 року ◆ Ціна 10 коп.

НОГИ ПОДОРОЖЧАЮТЬ?

НОГИ ГОДУЮТЬ НЕ ЛИШЕ ВОВКА, А Й МИСЛИВЦЯ. І — МИТЦЯ. ЗДАЄТЬСЯ, НЕДАРМА У ЦИХ ДВОХ СЛІВ ОДИН КОРІНЬ. І В ТОГО, І В ДРУГОГО РОБОЧИЙ ПЕРІОД РОКУ ЗВЕТЬСЯ СЕЗОНОМ. ОБИДВА ХОДЯТЬ ЗА СВОЇМ ВОВКОМ НА ПАЛЬЧИКАХ, І Є ДАВНЯ МИСЛИВСЬКА ПРИПОВІДКА: «ЩОСЬ УБИВ?» — «ТА ОСЬ, НОГИ ВБИВ...» ТЕ САМЕ МІГ БИ СКАЗАТИ Й АРТИСТ. ІНСТРУМЕНТИ ПРОФЕСІОНАЛІВ ДОРОЖЧАЮТЬ. ЗНАЧИТЬ, НОГИ — ТЕЖ? ОЦЯ БАЛЕТНА «СПІДНИЧКА» АБО ПАЧКА, УЯВІТЬ СОБІ, НИНІ КОШТУЄ НЕ МЕНШЕ ШЕСТИ ТИСЯЧ. СЬОГОДНІ, МІЖ ІНШИМ, МІЖНАРОДНИЙ ДЕНЬ ТЕАТРУ. ОТЖЕ — ЗІ СВЯТОМ...

(Закінчення на на 9-й сторінці)

Фото Миколи **КОЗЛОВСЬКОГО.**

ЗВЕРНЕННЯ

Голови Верховної Ради Української РСР Л. М. КРАВЧУКА до шахтарських колективів України

Шановні товариші!

Надзвичайно серйозний період переживає нині наше суспільство. Соціально-політична нестабільність, кризові явища в економіці наблизилися до тієї межі, за якою — крах. Величезною руйнівною силою в цих умовах стає, на превеликий жаль, довготривалий страйк шахтарів, який може поставити останню крапку під наші спільні зусилля по перебудові життя, наповненню реальним змістом проголошеного суверенітету, під долею сьогоднішнього і майбутнього України.

Повністю усвідомлюючи причини, що призвели до цього страйку, і поділяючи вимоги шахтарів, Верховна Рада УРСР, Уряд республіки робили і роблять все можливе в цих непростих умовах. Верховна Рада УРСР прийняла рішення про переведення вугільної та металургійної промисловості у підпорядкування республіки. За цей короткий час Урядом України вишукано можливість виділити з гостродефіцитного бюджету республіки майже 13 мільярдів карбованців на підвищення в 2,4 раза розрахункових цін на вугілля, а також на розвиток шахт, шахтарських міст і селищ.

Розуміючи, що ці заходи не могли кардинальним чином змінити умови життя, праці, побуту шахтарів, які складалися десятиліттями, Верховна Рада республіки доручила Уряду переглянути систему оплати праці передусім у базових галузях, до яких відноситься і вугільна промисловість. Вирішується цілий ряд важливих життєвих питань, зокрема, про пенсійне забезпечення гірників. Продовжують працювати відповідні урядові комісії з представниками шахтарських колективів і профспілкових комітетів.

Але всі мають чітко усвідомлювати, що кожен день продовження страйку шахтарів зведе нанівець будь-які зусилля по стабілізації економіки і подоланню кризових явищ. І якщо організатори страйку не поставили собі за мету розвалити народне господарство України і безповоротно відкинути всіх нас на десятиліття назад, про що не хотілося б думати, то вони мають зрозуміти ситуацію і зробити все необхідне для негайного припинення страйку.

Кожен день його продовження — це нові, багатомільйонні втрати самих вугледобувників. Це — реальна загроза найближчим часом згорнути в республіці енергетику і металургійну промисловість, поставити під удар навіть таку галузь, як сільськогосподарське виробництво. Сьогодні не буде вугілля — завтра не буде хліба.

Сподіваючись, що шахтарі, їх сім'ї з розумінням сприймуть наші біль і занепокоєність, закликаю трудові колективи всіх вугільних регіонів відмовитись від конфронтації, відновити роботу і надолужувати допущені втрати.

26 березня 1991 року,
м. Київ.

Голос України

Газета Верховної Ради Української РСР

Засновник — Верховна Рада Української РСР.

Адреса редакції: УРСР, 252047 Київ-47, вул. Нестерова, 4

Рукописи не рецензуються і не повертаються.

Думки авторів публікацій у «Голосі України» не завжди збігаються з точкою зору редакції.

Індекс 60955. Тираж 166.300. Передплатна ціна на рік 19 крб. 80 коп.

Газета виходить 5 разів на тиждень. У вівторок — на 8 сторінках, середу, четвер п'ятницю та суботу — на 16 сторінках.

ЗВЕРНЕННЯ

до Президії Верховної Ради УРСР

22 березня 1991 року уповноважені від шахтарів і страйкуючих колективів вугільних шахт України були присутні на засіданні Верховної Ради УРСР.

Наш представник С. Бесяга виступив на засіданні з коротким повідомленням про шахтарські проблеми.

Судячи з реплік, які лунали з сесійного залу та окремих виступів представників більшості, частина парламентаріїв або не знає справжнього стану ситуації, або займає позицію, яку важко сприймати як зацікавлену в справедливому рішенні шахтарського питання.

Наші зустрічі з заступником Голови Ради Міністрів УРСР В. Гладушем переконали в його некомпетентності і нездатності розв'язати це складне питання, невіддільне від питання про державний суверенітет України.

Ми, шахтарі, добре усвідомлюємо, що запорукою вирішення всіх економічних проблем республіки, серед них і шахтарської, є здобуття обов'язково реального суверенітету України.

Першим і невідкладним кроком на цьому шляху є передача всіх промислових підприємств союзного підпорядкування на теренах України у власність народу України, що стало б економічним гарантом її самостійності.

Політичну гарантію суверенітету може дати лише Конституція демократичної України на принципах Декларації про державний суверенітет України.

Шахтарі розуміють, що виконання цих вимог потребує копіткої роботи та рішучих дій з боку Верховної Ради та Уряду УРСР.

Для нас важливо отримати гарантії українського керівництва щодо його готовності реалізувати ці заходи й визначити терміни їх виконання.

Особливо прикрим є для нас те, що в офіційній (компартійній) пресі і засобах масової інформації робляться спроби дезинформації населення України про дійсний характер вимог страйкуючих шахтарів. Навмисно перекручується суть економічних вимог, щоб переконати людей у тому, що шахтарі «тягнуть рядно на себе» й тим самим протиставити нас іншим групам населення.

Насправді наші вимоги про підвищення заробітної плати викликані демонстративним ігноруванням союзним урядом десятого пункту ним же прийнятої постанови номер 608 з вимог шахтарського страйку 1989 року.

Посилаючись на складну економічну ситуацію в республіці і неможливість віднайти кошти для підвищення заробітку шахтарів, закликаючи нас до «совісті» й розуміння надзвичайної ситуації, представникам уряду і особливо КПРС треба усвідомити й об'єктивно з'ясувати: або Україна здатна забезпечити необхідний життєвий рівень для всіх верств населення, або, якщо вона знаходиться в стані повної кризи й загрози голоду, її керівництво зобов'язане ліквідувати разючу привілейованість окремих груп населення й перейти до режиму «затягування поясів» для всіх без винятку, а не тільки для простих людей, і особливо тих, хто тяжко працює.

Шахтарі Червонограда одним з пунктів вимог страйкуючих висувають звільнення з-під арешту їхнього земляка, в минулому багаторічного політв'язня Степана Хмари та інших, заарештованих у цій «справі», усвідомлюючи, що так звана «справа Хмари» — новий політичний процес, спрямований проти демократичних перетворень на Україні.

Позитивне розв'язання цієї вимоги не потребує матеріальних витрат, а тільки дає змогу шахтарям повірити в наступну можливість керівництва України вирішити й інші нагальні проблеми.

Ми звертаємося до Президії Верховної Ради УРСР і пропонуємо перейти від звинувачень на адресу шахтарів у «розвалі» економіки України до дійсного й усебічного розгляду проблем.

З цією метою ми вимагаємо створити компетентну комісію з представників різних депутатських груп Верховної Ради УРСР, уряду та спеціалістів для всебічного аналізу ситуації й виходу з кризи не тільки у вугіль... а й у суміжних галузях господарства республіки.

Ми звертаємося до Президії Верховної Ради УРСР з вимогою негайно приступити до вирішення шахтарського питання й розцінимо ці дії як доказ справді суверенної політики українського парламенту та уряду республіки.

Від імені й за дорученням страйкового комітету вугільників м. Червонограда, представників страйкового комітету м. Донецька

В. В'ЯЗІВСЬКИЙ, О. НАГОРНИЙ, В. СІМІНЧЕНКО, Л. ВАСИЛЬЄВ, С. ФОМІН.

НЕ ДОПУСТИТИ РОЗВАЛУ ЕКОНОМІКИ

Наш коментар

Вимоги шахтарів багато в чому повторюють позицію Верховної Ради республіки та її Президії.

— Ми прекрасно розуміємо: для здобуття реального суверенітету всі промислові підприємства, розташовані на Україні, мають стати власністю народу республіки. Таку позицію будемо відстоювати при укладенні Союзного договору. Ясно й те, що наша майбутня Конституція базуватиметься на принципах Декларації про державний суверенітет України, — сказав на засіданні Президії Голова Верховної Ради Української РСР Л. Кравчук, зачитавши наведені вище звернення шахтарів.

Але разом з тим, зазначалося, не можна водночас підтримувати суверенітет республіки і, по суті, валити його шляхом страйку. Бо якщо страйк триватиме ще кілька днів і через це зовсім зупиняться коксові батареї, то відбудеться невідворотне — економіка республіки буде паралізована повністю. Підкреслюємо це особливо. Україна знайшла можливість виділити дотацію вуглевидобувній галузі — 13 мільярдів карбованців. Це було нелегко. Більше поки що немає. Але намір вишукувати можливості є. Ці можливості — в успішній роботі всіх галузей народного господарства.

Нині інтереси гірників представляють два комітети — від трудових колективів і шахтарських профспілок і страйковий комітет, заснований у 1989 році. Їхні вимоги різняться. Хотілося б, щоб інтереси шахтарів представляв один орган, з яким уряд республіки може постійно працювати. Що ж стосується справи Хмари, то прохання про його звільнення з-під арешту, підписане більш як 120 народними депутатами республіки, Президією розглянуто і передано до Верховного суду УРСР. Бо на даному етапі — це його компетенція.

Шахтарські проблеми — складні. Але, підкреслювалося на засіданні Президії, можна вирішувати будь-які питання, коли йде робота, а не триває страйк, наслідки якого можуть поставити під удар економіку республіки. Отже, підсумуємо: шахтарям треба мати один орган, який представлятиме їхні інтереси і постійно працюватиме з комісією Верховної Ради з питань базових галузей, народними депутатами від шахтарських регіонів, та Радою Міністрів республіки. Президія Верховної Ради до такої співпраці готова.

А сьогодні треба припинити страйк. Минає час, коли можна було кивати на центр. Мусимо ставати дбайливими господарями у власному домі. Суверенітет республіки, її майбутнє залежить від кожного з нас.

Лідер опозиції в парламенті академік І. ЮХНОВСЬКИЙ вважає так:

— Страйки, звичайно, привертають увагу до проблем. Але договір між шахтарями і урядом має бути не лише задоволенням їхніх вимог, він має бути двостороннім, тобто передбачати взаємні зобов'язання обох сторін. Уряд зобов'язується забезпечити гірникам у цей складний час прожитковий мінімум.

— Уряд готовий працювати над вирішенням цієї проблеми. Я мав з цього приводу розмову з В. П. Фокіним, — продовжив Ігор Рафаїлович, — але й шахтарі повинні не лише вимагати своє, хоч і справедливі їх вимоги, але й гарантувати республіці певний рівень видобутку вугілля. Двосторонній договір має визначати й відповідальність кожної сторони за його порушення. Думаю, так буде чесно. Розвал економіки ніяким здоровим силам республіки не потрібен. Потрібна згода з чітким визначенням і виконанням взаємних обов'язків. Інакше нам не збудувати суверенної України.

ОМАНЛИВА ПСИХОЛОГІЯ

Продиктовано у номер

Дніпропетровський обласний суд, як стало відомо, за позовом адміністрації виробничого об'єднання «Павлоградвугілля» визнав страйк шахтарів Західного Донбасу незаконним, оскільки вимоги, висунуті гірниками влітку 1989 року, виконані або виконуються. А якщо з'явились нові претензії, то треба було зважати на пункти закону про порядок вирішення колективних трудових спорів.

Вирок сприйнято неоднозначно. Відбулись мітинги й збори на шахтах. Лідер страйккому шахти імені Героїв космосу М. Бєлобрагін оголосив голодування. Декілька шахт досі не відновили роботу. Дається взнаки не стільки рішення суду, з яким можна сперечатися, скільки заплутані події в басейні. Загострилася конфронтація між адміністрацією та об'єднаним страйккомом.

У страйкарів, схоже, бере гору своя психологія: оскільки виробничу програму березня вже не врятуєш, то й спішити у вибій нема чого. Неважко збагнути, чим це обертається для економічного благополуччя України.

Микола НЕЧИПОРУК.

Дніпропетровська область.

Обговорення продовжено

Враховуючи побажання окремих громадських організацій Комісія Верховної Ради УРСР у питаннях екології та раціонального природокористування продовжує строк обговорення проекту Закону Української РСР по охороні навколишнього природного середовища до 5 квітня 1991 року.

Закон Української Радянської Соціалістичної Республіки

ПРО СТАТУС І СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ГРОМАДЯН, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВНАСЛІДОК ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ КАТАСТРОФИ

Чорнобильська катастрофа торкнулася долі мільйонів людей. У багатьох регіонах, на величезних територіях виникли нові соціальні та економічні умови. Україна оголошена зоною екологічного лиха. Створення системи надійного захисту людей від наслідків Чорнобильської катастрофи потребує залучення значних фінансових, матеріальних та наукових ресурсів.

Розділ I. Загальні положення

Стаття 1. Мета та основні завдання Закону

Закон спрямований на захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, та вирішення проблем медичного і соціального характеру, що виникли внаслідок радіоактивного забруднення території.

Стаття 2. Визначення категорій зон радіоактивного забруднення територій

Залежно від ландшафтних та геохімічних особливостей грунтів, міри перевищення природного доаварійного рівня накопичення радіонуклідів у навколишньому середовищі, пов'язаних з ними ступенів можливого негативного впливу на здоров'я населення, вимог щодо здійснення радіаційного захисту населення та інших спеціальних заходів територія, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, поділяється на зони.

Такими зонами є:

1) зона відчуження — це територія, з якої проведено евакуацію населення в 1986 році;

2) зона безумовного (обов'язкового) відселення — це територія, що зазнала інтенсивного забруднення довгоживучими радіонуклідами, з щільністю забруднення грунту ізотопами цезію від 15,0 Кі/км^2 та вище, або стронцію від 3,0 Кі/км^2 та вище, або плутонію від 0,1 Кі/км^2 та вище, а також території з грунтами, які сприяють високій міграції радіонуклідів у рослини, з щільністю забруднення ізотопами цезію від 5,0 до 15,0 Кі/км^2, або стронцію від 0,15 до 3,0 Кі/км^2, або плутонію 0,01 до 0,1 Кі/км^2, де ефективна еквівалентна доза опромінення людини може перевищувати 5,0 мЗв (0,5 Бер) за рік понад дозу, яку вона одержувала у доаварійний період;

3) зона гарантованого добровільного відселення — це територія з щільністю забруднення грунту ізотопами цезію від 5,0 до 15,0 Кі/км^2, або стронцію від 0,15 до 3,0 Кі/км^2, або плутонію від 0,01 до 0,1 Кі/км^2, а також території з грунтами, які сприяють високій міграції радіонуклідів у рослини і щільністю забруднення ізотопами цезію від 1,0 до 5,0 Кі/км^2, або стронцію від 0,02 до 0,15 Кі/км^2, або плутонію від 0,005 до 0,01 Кі/км^2, де ефективна еквівалентна доза опромінення людини може перевищувати 1,0 мЗв (0,1 Бер) за рік понад дозу, яку вона одержувала у доаварійний період;

4) зона посиленого радіоекологічного контролю — це територія з щільністю забруднення грунту ізотопами цезію від 1,0 до 5,0 Кі/км^2, або стронцію від 0,02 до 0,15 Кі/км^2, або плутонію від 0,005 до 0,01 Кі/км^2, а також територія з грунтами, які сприяють високій міграції радіонуклідів у рослини, з щільністю забруднення цезієм від 0,2 до 1,0 Кі/км^2, де ефективна еквівалентна доза опромінення людини не повинна перевищувати 1,0 мЗв (0,1 Бер) за рік понад дозу, яку вона одержувала у доаварійний період.

Додаткові критерії забрудненості грунту радіонуклідами можуть встановлюватись Національною комісією радіаційного захисту населення України.

При визначенні рівня забрудненості грунту радіонуклідами для розмежування категорій зон встановлюється 90-процентний показник від загальної кількості замірів на щільність забруднення, розташованих у порядку їх зростання.

Межі цих зон встановлюються та переглядаються Радою Міністрів Української РСР на основі експертних висновків Національної комісії радіаційного захисту населення України, Академії наук Української РСР, Міністерства охорони здоров'я Української РСР, Державного комітету Української РСР по захисту населення від наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, Українського республіканського управління по гідрометеорології, Державного агропромислового комітету Української РСР, Державного комітету Української РСР по екології і раціональному природокористуванню за поданням обласних Рад народних депутатів.

Карти зазначених зон, перелік населених пунктів, віднесених до цих зон, друкуються в республіканській та місцевій пресі.

Стаття 3. Умови проживання і трудової діяльності населення без обмежень за радіаційним фактором

Умовою проживання і трудової діяльності населення без обмежень за радіаційним фактором є одержання додаткової за рахунок забруднення території радіоактивними ізотопами дози, яка не перевищує межі опромінення 1,0 мЗв (0,1 Бер) за рік.

В'їзд у зони відчуження і безумовного (обов'язкового) відселення для постійного проживання забороняється. Проживання населення у цих зонах дозволяється лише до завершення відселення. Порядок в'їзду для постійного проживання в зону гарантованого добровільного відселення визначається спеціальним рішенням Ради Міністрів Української РСР.

Направлення молодих спеціалістів віком до 35 років після закінчення вищих і середніх спеціальних закладів для роботи в зонах відчуження, безумовного (обов'язкового) і гарантованого добровільного відселення без їх згоди забороняється.

Стаття 4. Право на відселення

Особам у разі можливого одержання додаткової дози понад 1,0 мЗв (0,1 Бер) за рік, що визначається Міністерством охорони здоров'я Української РСР, надається право на відселення з компенсаціями, передбаченими цим Законом.

Етапи відселення регулюються Концепцією проживання населення на території Української РСР з підвищеними рівнями радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Право на відселення із зони посиленого радіоекологічного контролю мають також вагітні жінки, сім'ї з дітьми до 18 років та особи за медичними показаннями, що визначається Міністерством охорони здоров'я Української РСР.

Порядок відселення визначається Радою Міністрів Української РСР.

Стаття 5. Умови реевакуації населення

Реевакуація населення провадиться виключно в добровільному порядку після зниження радіоактивного забруднення території до рівня, який передбачає безпечні умови проживання без обмежень відповідно до частини першої статті 3. Рішення про реевакуацію населення приймається Радою Міністрів Української РСР за висновками Національної комісії радіаційного захисту населення України.

Стаття 6. Якість продуктів харчування

Продукти харчування, в яких вміст радіонуклідів не перевищує встановлених норм, визнаються чистими і придатними для реалізації та споживання.

Виробництво продукції сільського господарства, радіоактивна забрудненість якої перевищує встановлені норми, забороняється.

Норми вмісту радіонуклідів у продуктах харчування, сільськогосподарській продукції встановлюються Національною комісією радіаційного захисту населення України.

Продукція, вироблена в зонах безумовного (обов'язкового) відселення, гарантованого добровільного відселення, посиленого радіоекологічного контролю, повинна мати сертифікат, що вказує місце її виробництва, вміст радіонуклідів, відповідального виробника цієї продукції і контролера, який перевіряє її на вміст радіонуклідів.

Забруднена радіонуклідами продукція, що надійшла на виробництво або для реалізації в торговельну мережу, підлягає вилученню, похованню або утилізації в установленому Радою Міністрів Української РСР порядку з відшкодуванням державі затрат за рахунок осіб, винних у її виробництві.

Стаття 7. Заборона виробництва, переробки і реалізації радіоактивно забрудненої продукції

Виробництво, переробка і реалізація радіоактивно забрудненої продукції, включаючи введення її як додаток до чистої сировини, за винятком продукції науково-виробничого, дослідного характеру, забороняється.

Стаття 8. Інформація про рівні радіоактивного забруднення

Рада Міністрів Української РСР забезпечує громадянам Української РСР надання повної, своєчасної та достовірної інформації про рівні забруднення радіоактивними речовинами місцевостей, на яких вони проживають чи працюють, про ступінь забрудненості продуктів харчування та майна, про усі вимоги та умови додержання режиму радіаційної безпеки, а також право громадського контролю за станом забруднення.

Розділ II. Статус осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи

Стаття 9. Визначення осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи

Особами, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, є:

1. Учасники ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС — громадяни, які брали безпосередню участь у ліквідації аварії та її наслідків.

2. Потерпілі від Чорнобильської катастрофи — громадяни, включаючи дітей, які зазнали впливу радіоактивного опромінення внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Стаття 10. Визначення осіб, які належать до учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС

Учасниками ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС вважаються громадяни, які безпосередньо брали участь у будь-яких роботах, пов'язаних з усуненням самої аварії, її наслідків у зоні відчуження, організації проведення евакуації із цієї зони, а також тимчасово направлені або відряджені для виконання робіт у зазначеній зоні, в тому числі військовослужбовці, включаючи резервістів, працівники державних, громадських організацій незалежно від їх відомчої підпорядкованості, а також ті, хто працював на діючих пунктах санітарної обробки населення і дезактивації техніки, як у цій зоні, так і за її межами.

До учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС належать також громадяни, які брали участь у ліквідації наслідків інших ядерних аварій та випробувань, у військових навчаннях із застосуванням ядерної зброї.

Стаття 11. Визначення осіб, які належать до потерпілих від Чорнобильської катастрофи

До потерпілих від Чорнобильської катастрофи належать:

1) евакуйовані із зони відчуження та відселені із зон безумовного (обов'язкового) та гарантованого добровільного відселення, а також ті, хто самостійно залишив ці зони після аварії;

2) особи, які виїхали з території радіоактивного забруднення, зазначеної в пунктах 3, 4 статті 2, за медичними показаннями, вагітні жінки та сім'ї з неповнолітніми дітьми;

3) особи, які постійно проживають або працюють у зонах безумовного (обов'язкового) і гарантованого добровільного відселення;

4) особи, які постійно проживають або працюють на території зони посиленого радіоекологічного контролю;

5) діти, які народилися після 26 квітня 1986 року від одного з батьків, який є учасником ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС або потерпілим від Чорнобильської катастрофи, за умов, за яких вони опосередковано могли зазнати впливу радіоактивного опромінення;

6) інші особи, хвороби яких визнано такими, що пов'язані з наслідками Чорнобильської катастрофи.

Крім осіб, зазначених у частині першій цієї статті, до потерпілих від Чорнобильської катастрофи належать також громадяни, включаючи дітей, у яких дози опромінення щитовидної залози перевищують рівні, встановлені Міністерством охорони здоров'я Української РСР та затверджені Національною комісією радіаційного захисту населення України.

Стаття 12. Встановлення причинного зв'язку між погіршенням стану здоров'я та наслідками Чорнобильської катастрофи

Причинний зв'язок між погіршенням стану здоров'я, захворюванням, частковою або повною втратою працездатності громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, визнається встановленим (незалежно від наявності дозиметричних показників чи їх відсутності), якщо уповноваженою на те медичною установою не підтверджено відсутність такого зв'язку.

Стаття 13. Відповідальність держави за шкоду, завдану громадянам внаслідок Чорнобильської катастрофи

Держава бере на себе всю відповідальність:

1) за шкоду здоров'ю або втрату працездатності громадянами та їх дітьми, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи;

2) за втрату годувальника, якщо його смерть пов'язана з Чорнобильською катастрофою;

3) за матеріальну шкоду, завдану громадянам та їм сім'ям внаслідок Чорнобильської катастрофи, відповідно до цього Закону та чинного законодавства;

4) за своєчасність медичного обстеження і визначення доз опромінення учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС та потерпілих від Чорнобильської катастрофи.

Стаття 14. Визначення категорій осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, для встановлення пільг і компенсацій

Для встановлення пільг і компенсацій визначаються такі категорії осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи:

1) учасники ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС та потерпілі від Чорнобильської катастрофи, які втратили повністю або частково працездатність внаслідок Чорнобильської катастрофи, хворі на променеву хворобу, а також особи, захворювання яких пов'язане з наслідками Чорнобильської катастрофи — категорія I;

2) учасники ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, які працювали у зоні відчуження у 1986—

(Продовження на 4-й, 5-й стор.).

ПРО СТАТУС І СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ГРОМАДЯН, ЯКІ ПОСТРАЖ

(Продовження. Початок на 3-й стор.).

1987 роках, а також потерпілі від Чорнобильської катастрофи, яких евакуйовано із зони відчуження — категорія 2;

3) учасники ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, які працювали у зоні відчуження у 1988—1990 роках, а також потерпілі від Чорнобильської катастрофи, які постійно працюють чи працювали або проживають чи проживали на територіях зон безумовного (обов'язкового) та гарантованого добровільного відселення — категорія 3;

4) особи, які постійно працюють і проживають на території зони посиленого радіоекологічного контролю — категорія 4.

Учасники ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС 1988 року та наступних років, які працювали або працюють в найбільш забруднених ділянках зон радіоактивного забруднення, рішенням Державного комітету Української РСР по захисту населення від наслідків аварії на Чорнобильській АЕС можуть бути віднесені до категорії 2 або 3.

Громадяни, які брали участь у ліквідації інших ядерних аварій та випробувань, у військових навчаннях із застосуванням ядерної зброї належать до категорій 1 або 2, або 3, що визначається Радою Міністрів Української РСР.

Стаття 15. Підстави для надання пільг та компенсацій для громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи

Підставою для надання пільг і компенсацій для громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, є рівні забруднення радіонуклідами територій, або доза опромінення, що перевищує гранично допустимі норми, встановлені Національною комісією радіаційного захисту населення України, чи їх максимально можливе значення, відновлене шляхом розрахунку, а також період роботи на ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, ступінь втрати працездатності.

Визначення рівнів забруднення, доз опромінення, відновлення їх шляхом розрахунку здійснюється Радою Міністрів Української РСР за поданням відповідних державних органів та виконкомів обласних Рад народних депутатів.

Розділ III. Єдина система реєстрації та медичного забезпечення осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи

Стаття 16. Організація єдиного державного обліку осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи

Для забезпечення систематичного обстеження осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, Міністерством охорони здоров'я Української РСР організується єдиний облік осіб (Республіканський реєстр).

Міністерства, відомства, громадські організації, виконкоми місцевих Рад народних депутатів передають Міністерству охорони здоров'я Української РСР повну і вичерпну інформацію щодо осіб, які брали участь у ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, евакуйованих, відселених та тих, хто самостійно залишив зони відчуження, безумовного (обов'язкового) і гарантованого добровільного відселення, посиленого радіоекологічного контролю, а також про тих, хто проживає і працює в цих зонах, для включення в Республіканський реєстр необхідних відомостей про календарні строки їх роботи або проживання на забруднених територіях, про місце роботи або проживання, про дози опромінення та результати медичного обстеження.

Реєстраційний номер у Республіканському реєстрі повідомляється громадянам, а також лікувальним закладам за місцем їх проживання або роботи.

Стаття 17. Організація медичного обстеження і оздоровлення осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи

Рада Міністрів Української РСР, Міністерство охорони здоров'я Української РСР, Міністерство соціального забезпечення Української РСР та Міністерство народної освіти Української РСР, державні, громадські організації, виконкоми місцевих Рад народних депутатів організовують щорічне медичне обстеження (диспансеризацію), санаторно-курортне лікування всіх осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, запроваджують систему радіаційно-екологічного, медико-генетичного, медико-демографічного моніторингу на території республіки. Цими органами у регіонах найбільшого зосередження постраждалих створюються спеціалізовані центри, у тому числі дитячі, для їх обстеження, лікування, соціально-психологічної реабілітації і профорієнтації.

Громадяни, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, зобов'язані проходити обов'язкове обстеження в медичних закладах.

Громадянам, які стали інвалідами внаслідок Чорнобильської катастрофи, при досягненні жінками віку 44 років, чоловіками — 49 років, група інвалідності встановлюється безстроково.

Громадянам, які перенесли променеву хворобу будь-якого ступеня і внаслідок цього стали інвалідами першої або другої групи, інвалідність визначається безстроково незалежно від віку. Перегляд у Лікарсько-трудовій експертній комісії цих інвалідів провадиться за їх бажанням.

Стаття 18. Норми харчування у спеціалізованих лікувальних, лікувально-санаторних і курортних закладах

Для громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, Радою Міністрів Української РСР за рекомендаціями Міністерства охорони здоров'я Української РСР встановлюються додаткові норми раціонального харчування у спеціалізованих лікувальних, лікувально-санаторних і курортних закладах.

Розділ IV. Соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи. Загальні компенсації та пільги

Стаття 19. Надання компенсацій та пільг громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи

Компенсації та пільги, подані в даному розділі, стосуються всіх громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, включаючи дітей, відповідно до встановлених категорій.

Стаття 20. Компенсації та пільги громадянам, віднесеним до категорії 1.

Особам, віднесеним до категорії 1 (пункт 1 статті 14), надаються такі компенсації і пільги:

1) безплатне придбання ліків за рецептами лікарів;

2) безплатне позачергове зубопротезування;

3) першочергове обслуговування у лікувально-профілактичних закладах та аптеках;

4) позачергове безплатне щорічне забезпечення санаторно-курортним лікуванням, а також компенсація вартості самостійного санаторно-курортного лікування;

5) користування при виході на пенсію та зміні місця роботи поліклініками, до яких вони були прикріплені під час роботи;

6) право на щорічне медичне обстеження і диспансеризацію із залученням необхідних спеціалістів;

7) переважне право залишення на роботі під час скорочення штату або чисельності працівників, а також на працевлаштування.

У випадку звільнення, в тому числі ліквідації підприємства, громадянам виплачується допомога в розмірі трикратної середньомісячної заробітної плати, а також зберігається за їх бажанням посадовий оклад, тарифна ставка (оклад) на новому місці роботи. Їм також гарантується працевлаштування з урахуванням їх побажань або можливість навчання нових професій (спеціальностей) із збереженням у встановленому порядку середньої заробітної плати за весь період перепідготовки, але не більше одного року.

При переведенні в зв'язку зі станом здоров'я на нижчеоплачувану роботу виплачується різниця між попереднім заробітком і заробітком на новій роботі на весь цей період;

8) виплата допомоги по тимчасовій непрацездатності в розмірі 100 процентів середньої заробітної плати незалежно від безперервного стажу роботи;

9) виплата працюючим інвалідам допомоги по тимчасовій непрацездатності до 4 місяців підряд або до 5 місяців у календарному році;

10) позачергове забезпечення жилою площею осіб, які потребують поліпшення житлових умов (включаючи сім'ї загиблих або померлих громадян). Особи, зазначені в цьому пункті, забезпечуються жилою площею протягом року з дня подання заяви.

Право на поліпшення житлових умов та взяття на квартирний облік мають особи, які забезпечені жилою площею нижче рівня середньої забезпеченості громадян у даному населеному пункті або які проживають у комунальних квартирах.

Особам, які перенесли променеву хворобу будь-якого ступеня та стали інвалідами внаслідок Чорнобильської катастрофи, надається додаткова жила площа у вигляді окремої кімнати.

Сім'я, що втратила годувальника внаслідок Чорнобильської катастрофи, має право на додаткову жилу площу, розмір якої визначається Радою Міністрів Української РСР;

11) зниження оплати жилої площі в межах норм, передбачених чинним законодавством, за користування комунальними послугами, електроенергією та газом на 50 процентів зазначеним особам і членам їх сімей, які проживають з ними, а також сім'ям, що втратили годувальника, який став жертвою Чорнобильської катастрофи.

Особам, які проживають у будинках, що не мають центрального опалення, відшкодовується 50 процентів вартості палива, передбаченого в межах норм, встановлених для продажу населенню;

12) право на передачу особам, віднесеним до цієї категорії, безплатно в особисту власність займаних ними та їх сім'ями жилих приміщень в межах норм середньої забезпеченості;

13) право на позачергове безплатне забезпечення автомобілем ЗАЗ-986 (при наявності відповідних медичних показань або інвалідності I, II групи). За бажанням інваліда йому може бути позачергово продано автомобіль іншої марки з оплатою різниці у вартості;

14) право на забезпечення продуктами харчування за фізіологічними нормами з прикріпленням до відповідних магазинів з оплатою 50 процентів їх вартості;

15) безплатне користування всіма видами міського та приміського транспорту (крім таксі) та автомобільним транспортом загального користування (крім таксі) в сільській місцевості на території республіки;

16) одержання лікарняного листка на весь період лікування в санаторіях і спеціалізованих лікувальних закладах з урахуванням часу проїзду туди й назад, з виплатою допомоги по державному соціальному страхуванню незалежно від того, ким і за чий рахунок видано путівку;

17) позачергове обов'язкове забезпечення місцями їх дітей у дошкільних закладах незалежно від відомчої підпорядкованості;

18) звільнення від сплати податків і мита всіх видів;

19) право безплатного проїзду один раз на рік до будь-якого пункту країни і назад повітряним, або залізничним, або водним, або автомобільним транспортом з правом першочергового придбання квитків;

20) першочергове право на відведення земельних ділянок для індивідуального житлового будівництва, садівництва і городництва;

21) одержання безпроцентної позики на індивідуальне житлове (кооперативне) будівництво з погашенням 50 процентів від розміру позики за рахунок державного бюджету, а також безпроцентної позики для будівництва дачних будинків;

22) використання чергової відпустки у зручний для них час, а також отримання додаткової відпустки із збереженням заробітної плати строком 14 днів на рік;

23) першочергове право на вступ до житлово-будівельних (житлових) кооперативів, кооперативів по будівництву та експлуатації колективних гаражів, стоянок для транспортних засобів та їх технічного обслуговування, до садових товариств, на придбання садових будинків або матеріалів для їх будівництва, а також для індивідуальної житлової забудови;

24) першочергове обслуговування у закладах, підприємствах, організаціях зв'язку, служби побуту, громадського харчування, житлово-комунального господарства та міжміського транспорту;

25) першочергове право на придбання промислових товарів підвищеного попиту, в тому числі легкового автомобіля, мотоцикла, моторного човна, телевізора, холодильника, меблів, пральної машини, пилососа;

26) право на вступ поза конкурсом у вищі, середні спеціальні навчальні заклади, професійно-технічні училища, а також на курси для професійного навчання з обов'язковим наданням гуртожитку на час навчання і гарантованою виплатою стипендії, підвищеної на 50 процентів. Особи, які закінчили середні навчальні заклади з відзнакою (відмінними оцінками), приймаються без екзаменів у вищі навчальні заклади за результатами співбесіди;

27) право на позачергове поселення в заклади соціального забезпечення, а також на обслуговування службами соціального забезпечення вдома, якщо хворий не має проживаючих з ним близьких родичів.

У разі неможливості організації такого обслуговування закладами соціального забезпечення відшкодовуються витрати, пов'язані з доглядом за хворим;

28) право на позачергове встановлення телефону;

29) право на безпроцентний кредит, або позику для організації індивідуальної трудової діяльності, фермерського господарства;

30) право на погашення несплаченої частини безпроцентної позики на господарське обзаведення в розмірі до 5 тисяч карбованців на сім'ю, яку одержали евакуйовані з 30-кілометрової зони, за рахунок держави;

31) оплата лікарняних листків по тимчасовій непрацездатності особам, які є учасниками ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, нараховується за їх бажанням з середнього фактичного заробітку, який вони одержували під час роботи по ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, без обмеження двома тарифними ставками або посадовими окладами.

У такому ж порядку оплата лікарняних листків провадиться і особам, тимчасова непрацездатність яких настала внаслідок загального захворювання.

Стаття 21. Компенсації та пільги громадянам, віднесеним до категорії 2

Особам, віднесеним до категорії 2 (пункт 2 статті 14), надаються такі компенсації і пільги:

1) право на пільги, передбачені пунктами 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 11, 12, 16, 17, 18, 20, 22, 23, 25, 26, 27, 29, 30, 31 статті 20;

2) першочергове щорічне безплатне забезпечення за місцем роботи санаторно-курортними путівками, а також компенсація вартості самостійного санаторно-курортного лікування;

3) першочергове забезпечення жилою площею осіб, які потребують поліпшення житлових умов.

Право на поліпшення житлових умов та взяття на квартирний облік мають особи, забезпечені жилою площею нижче рівня середньої забезпеченості громадян у даному населеному пункті або проживають у комунальних квартирах.

Сім'я, що втратила годувальника внаслідок Чорнобильської катастрофи, має право на додаткову жилу площу, розмір якої визначається Радою Міністрів Української РСР;

4) збереження середньої заробітної плати за поперед-

нім місцем
никами, я
медичними
більш легк
період робо
5) право
зниження
один раз н
го пункту
вітряним,
або водним
ним трансп
6) право
встановлен
7) право
продуктами
медичними
кріпленням
магазинів з
центів їх в
8) одерж
ної позики
житлове (
дів... о
про...ів
хунок держ
а також бе
ки на буді
динків;
9) збере
року сере
плати за
є учасника
слідків ава
ській АЕС
ків та вив
ми показн
чуження (п
переведені
вану робот
на...чанн
...перш
вування у
наслідків
бильській
років у за
ємствах, в о
ку, служби
кого харчу
кому...
та м...
11) безп
всіма
та примісь
(крім такс
ним трансп
користуван
республіки
ліквідації
на Чорн
1986—198

Стаття 2
пільги гро
ним до ка

Особам,
тегорії 3 (
над...ся
і пільги:
1) право
бачені пун
8, 17, 20,
2) перш
забезпечен
боти сан
путівками
компенсац
тійного с
лікуванн
3) право
мання відп
14 робочих
ження заро
му з батьк
повнолітн
вають на те
тивно забр
4) перше
вступ до жи
(житлових)
м. Києві та
востях за
прописки);
5) одерж
ної позики
житлове бу
6) поза
одержанні
них оцінок
клади зара
які прожив
ріях радіоа
нення і нав
чання згід
вої підгото
вим надан
гарантован
пендії, підв
центів;
7) право
продуктами
повідно
норм, а та

…Й ЗАХИСТ ГРОМАДЯН, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВНАСЛІДОК ЧОРНОБИЛЬСЬКО…

…І та пільги, по-
…у розділі, стосу-
…омадян, які по-
…наслідок Чорно-
…астрофи, вклю-
…відповідно до
…категорій.
**…Компенсації та
…дянам, віднесе-
…орії 1.**
…днесеним до ка-
…нкт 1 статті 14),
…кі компенсації і
…
…не придбання лі-
…тами лікарів;
…не позачергове
…ання;
…ергове обслуго-
…ікувально-профі-
…кладах та апте-
…
…гове безплатне
…езпечення сана-
…им лікуванням,
…енсація вартос-
…ого санаторно-
…ікування;
…вання при вихо-
…та зміні місця
…клініками, до
…ули прикріплені
…ти;
…на щорічне ме-
…ення і диспан-
…залученням не-
…іалістів;
…кне право зали-
…боті під час ско-
…ту або чисельно-
…ків, а також на
…вання.
…звільнення, в
…іквідації підпри-
…адянам виплачу-
…га в розмірі три-
…дньомісячної за-
…ти, а також збе-
…Іх бажанням по-
…д, тарифна став-
…на новому місці
…також гарантує-
…влаштування з
…Іх побажань
…сть навчання но-
…й (спеціальнос-
…еженням у вста-
…порядку серед-
…ної плати за весь
…ідготовки, але не
…го року.
…веденні в зв'язку
…ров'я на нижче-
…роботу виплачує-
…між попереднім
…і заробітком на
…на весь цей пе-
…
…а допомоги по
…непрацездатності
…00 процентів се-
…обітної плати не-
…д безперервного
…ня;
…а працюючим ін-
…омоги по тимча-
…цездатності до 4
…ряд або до 5 мі-
…ендарному році;
…ергове забезпе-
…ю площею осіб,
…ють поліпшення
…мов (включаючи
…их або померлих
…Особи, зазначені
…нкті, забезпечую-
…площею протя-
…дня подання за-
…
…поліпшення жит-
…та взяття на квар-
…лік мають особи,
…чені жилою пло-
…рівня середньої
…сті громадян у
…селеному пункті
…живають у кому-
…артирах.
…кі перенесли про-
…робу будь-якого
…стали інвалідами
…орнобильської ка-
…адається додатко-
…оща у вигляді ок-
…ти.
…о втратила году-
…наслідок Чорно-
…катастрофи, має
…додаткову жилу
…мір якої визнача-
…о Міністрів Укра-
…Р;
…ення оплати жи-
…межах норм, пе-
…чинним законо-

давством, за користування комунальними послугами. електроенергією та газом на 50 процентів зазначеним особам і членам їх сімей, які проживають з ними, а також сім'ям, що втратили годувальника, який став жертвою Чорнобильської катастрофи.

Особам, які проживають у будинках, що не мають центрального опалення, відшкодовується 50 процентів вартості палива, передбаченого в межах норм, встановлених для продажу населенню;

12) право на передачу особам, віднесеним до цієї категорії, безплатно в особисту власність займаних ними та їх сім'ями жилих приміщень в межах норм середньої забезпеченості;

13) право на позачергове безплатне забезпечення автомобілем ЗАЗ-986 (при наявності відповідних медичних показань або інвалідності I, II групи). За бажанням інваліда йому може бути позачергово продано автомобіль іншої марки з оплатою різниці у вартості;

14) право на забезпечення продуктами харчування за фізіологічними нормами з прикріпленням до відповідних магазинів з оплатою 50 процентів їх вартості;

15) безплатне користування всіма видами міського та приміського транспорту (крім таксі) та автомобільним транспортом загального користування (крім таксі) в сільській місцевості на території республіки;

16) одержання лікарняного листка на весь період лікування в санаторіях і спеціалізованих лікувальних закладах з урахуванням часу проїзду туди й назад, з виплатою допомоги по державному соціальному страхуванню незалежно від того, ким і за чий рахунок видано путівку;

17) позачергове обов'язкове забезпечення місцями їх дітей у дошкільних закладах незалежно від відомчої підпорядкованості;

18) звільнення від сплати податків і мита всіх видів;

19) право безплатного проїзду один раз на рік до будь-якого пункту країни і назад повітряним, або залізничним, або водним, або автомобільним транспортом з правом першочергового придбання квитків;

20) першочергове право на відведення земельних ділянок для індивідуального житлового будівництва, садівництва і городництва;

21) одержання безпроцентної позики на індивідуальне житлове (кооперативне) будівництво з погашенням 50 процентів від розміру позики за рахунок державного бюджету, а також безпроцентної позики для будівництва дачних будинків;

22) використання чергової відпустки у зручний для них час, а також отримання додаткової відпустки із збереженням заробітної плати строком 14 днів на рік;

23) першочергове право на вступ до житлово-будівельних (житлових) кооперативів, кооперативів по будівництву та експлуатації колективних гаражів, стоянок для транспортних засобів та їх технічного обслуговування, до садових товариств, на придбання садових будинків або матеріалів для їх будівництва, а також для індивідуальної житлової забудови;

24) першочергове обслуговування у закладах, підприємствах, організаціях зв'язку, служби побуту, громадського харчування, житлово-комунального господарства та міжміського транспорту;

25) першочергове право на придбання промислових товарів підвищеного попиту, в тому числі легкового автомобіля, мотоцикла, моторного човна, телевізора, холодильника, меблів, пральної машини, пилососа;

26) право на вступ поза конкурсом у вищі, середні спеціальні навчальні заклади, професійно-технічні училища, а також на курси для професійного навчання з обов'язковим наданням гуртожитку на час навчання і гарантованою виплатою стипендії, підвищеної на 50 процентів. Особи, які закінчили середні навчальні заклади з відзнакою (відмінними оцінками), приймаються без екзаменів у вищі навчальні заклади за результатами співбесіди;

27) право на позачергове поселення в заклади соціального забезпечення, а також на обслуговування службами соціального забезпечення вдома, якщо хворий не має проживаючих з ним близьких родичів.

У разі неможливості організації такого обслуговування закладами соціального забезпечення відшкодовуються витрати, пов'язані з доглядом за хворим;

28) право на позачергове встановлення телефону;

29) право на безпроцентний кредит, або позику для організації індивідуальної трудової діяльності, фермерського господарства;

30) право на погашення несплаченої частини безпроцентної позики на господарське обзаведення в розмірі до 5 тисяч карбованців на сім'ю, яку одержали евакуйовані з 30-кілометрової зони, за рахунок держави;

31) оплата лікарняних листків по тимчасовій непрацездатності особам, які є учасниками ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, нараховується за їх бажанням з середнього фактичного заробітку, який вони одержували під час роботи по ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, без обмеження двома тарифними ставками або посадовими окладами.

У такому ж порядку оплата лікарняних листків провадиться і особам, тимчасова непрацездатність яких настала внаслідок загального захворювання.

Стаття 21. Компенсації та пільги громадянам, віднесеним до категорії 2

Особам, віднесеним до категорії 2 (пункт 2 статті 14), надаються такі компенсації і пільги:

1) право на пільги, передбачені пунктами 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 11, 12, 16, 17, 18, 20, 22, 23, 25, 26, 27, 29, 30, 31 статті 20;

2) першочергове щорічне безплатне забезпечення за місцем роботи санаторно-курортними путівками, а також компенсація вартості самостійного санаторно-курортного лікування;

3) першочергове забезпечення жилою площею осіб, які потребують поліпшення житлових умов.

Право на поліпшення житлових умов та взяття на квартирний облік мають особи, забезпечені жилою площею нижче рівня середньої забезпеченості громадян у даному населеному пункті або проживають у комунальних квартирах.

Сім'я, що втратила годувальника внаслідок Чорнобильської катастрофи, має право на додаткову жилу площу, розмір якої визначається Радою Міністрів Української РСР;

4) збереження середньої заробітної плати за попереднім місцем роботи за працівниками, які переведені за медичними показаннями на більш легку роботу на весь період роботи;

5) право на 50-процентне зниження вартості проїзду один раз на рік до будь-якого пункту країни й назад повітряним, або залізничним, або водним, або автомобільним транспортом;

6) право на першочергове встановлення телефону;

7) право на забезпечення продуктами харчування за медичними нормами з прикріпленням до відповідних магазинів з оплатою 75 процентів їх вартості;

8) одержання безпроцентної позики на індивідуальне житл[illegible] (коопер[illegible]вне) будівн[illegible]о з пог[illegible]ням 25 проц[illegible]тів від поз[illegible] за рахунок державного бюджету, а також безпроцентної позики на будівництво дачних будинків;

9) збереження протягом року середньої заробітної плати за працівниками, які є учасниками ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС 1986—1987 років та виведені за медичними показниками із зони відчуження (пункт 1 статті 2) і переведені на нижчеоплачувану роботу або направлені на [illegible]чання інших [illegible]офесій;

[illegible] першочергов[illegible]обслуговування учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС 1986—1987 років у закладах, на підприємствах, в організаціях зв'язку, служби побуту, громадського харчування, житлово-кому[illegible]ного [illegible]одарства та м[illegible]іського [illegible]спорту;

11) безплатне користування всіма видами міського та приміського транспорту (крім таксі) та автомобільним транспортом загального користування на території республіки для учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС 1986—1987 років.

Стаття 22. Компенсації та пільги громадянам, віднесеним до категорії 3

Особам, віднесеним до категорії 3 (пункт 3 статті 14), над[illegible]ся такі [illegible]пенсації і пільги:

1) право на пільги, передбачені пунктами 3, 5, 6, 7, 8, 17, 20, 27 статті 20;

2) першочергове пільгове забезпечення за місцем роботи санаторно-курортними путівками а також часткова компенсація вартості самостійного санаторно-курортного лікування;

3) право на щорічне отримання відпустки строком до 14 робочих днів без збереження заробітної плати одному з батьків, які мають неповнолітніх дітей і проживають на території радіоактивно забруднених зон;

4) першочергове право на вступ до житлово-будівельних (житлових) кооперативів (у м. Києві та курортних місцевостях за умови наявності прописки);

5) одержання безпроцентної позики на індивідуальне житлове будівництво;

6) поза конкурсом при одержанні вступних позитивних оцінок у навчальні заклади зараховуються особи, які проживають на територіях радіоактивного забруднення і направлені на навчання згідно з планом цільової підготовки, з обов'язковим наданням гуртожитку і гарантованою виплатою стипендії, підвищеної на 50 процентів;

7) право на забезпечення продуктами харчування відповідно до фізіологічних норм, а також на забезпечення продуктами харчування з радіопротекторами;

8) право на пріоритетне забезпечення промисловими товарами тривалого користування;

9) право на взяття на квартирний облік для громадян, які проживають у комунальних квартирах незалежно від розміру жилої площі;

10) громадянам, які мали житло на правах особистої власності і переселені в 1986 — 1990 роках в державні квартири, надається право на передачу цих квартир безплатно в особисту власність в межах норм середньої забезпеченості;

11) громадяни, які відпрацювали на території зон безумовного (обов'язкового) і гарантованого добровільного відселення не менш як три роки, мають право на передачу їм житла, яке вони займають у цих зонах, в особисту власність;

12) право на пільговий кредит або позику для організації індивідуальної трудової діяльності, фермерського господарства;

13) особам, які проживають до відселення на території зон безумовного (обов'язкового) і гарантованого добровільного відселення, надаються пільги, передбачені пунктами 1, 2, 18 статті 20, а також надається право на першочергове безплатне забезпечення за місцем роботи санаторно-курортними путівками;

14) особам, які проживають до відселення у будинках, що не мають центрального опалення, відшкодовується 50 відсотків вартості палива, придбаного в межах норм, встановлених для продажу населенню.

Стаття 23. Права осіб, віднесених до категорії 4.

Особам, віднесеним до категорії 4 (пункт 4 статті 14), надаються такі компенсації і пільги:

1) право на пільги, передбачені пунктами 1, 3, 5, 6, 7, 8, 18 статті 20 і пунктами 3, 5, 6, 7, 8, 9, 12 статті 22;

2) право на першочергове зубопротезування із зниженням вартості на 50 процентів;

3) пільгове забезпечення за місцем роботи санаторно-курортними путівками, а також часткова компенсація вартості самостійного санаторно-курортного лікування;

4) право на безплатну передачу в особисту власність житла громадянам, які відпрацювали в зоні посиленого радіоекологічного контролю не менш як 5 років;

5) відшкодування 50 процентів вартості палива, придбаного в межах встановлених норм, особам, які проживають у будинках, що не мають центрального опалення.

Стаття 24. Проходження військової служби особами, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи

1. Особи призовного віку, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, не направляються для проходження військової служби на території з підвищеними рівнями радіоактивного забруднення, а також у військові частини з ядерними установками або іншими джерелами іонізуючого опромінення, надвисокими частотами і компонентами ракетного пального.

2. Військовослужбовцям строкової служби, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, надаються обов'язкові щорічні відпустки тривалістю не менш як 30 діб без урахування часу проїзду.

3. Військовослужбовці строкової служби, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, проходять обов'язкове щорічне медичне обстеження.

Розділ V.
Захист дітей, потерпілих від Чорнобильської катастрофи

Стаття 25. Визначення дітей, які належать до потерпілих від Чорнобильської катастрофи

До дітей, потерпілих від Чорнобильської катастрофи, належать неповнолітні діти, які:

— евакуйовані із зони відчуження;

— проживають або проживали у зоні безумовного (обов'язкового) відселення;

— проживають або проживали у зоні гарантованого добровільного відселення;

— проживають або проживали у зоні посиленого радіоекологічного контролю;

— народилися після 26 квітня 1986 року від одного з батьків, який є учасником ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС або потерпілим від Чорнобильської катастрофи, за умов, за яких вони опосередковано могли зазнати впливу радіоактивного опромінення;

— одержали дозу опромінення щитовидної залози, яка перевищує рівні, встановлені Міністерством охорони здоров'я Української РСР та затверджені Національною комісією радіаційного захисту населення України, або хвороби яких визнано такими, що пов'язані з впливом наслідків Чорнобильської катастрофи.

Стаття 26. Лікування потерпілих дітей

Рятування, лікування та реабілітація (включаючи психологічну) потерпілих дітей дошкільного і шкільного віку визначається пріоритетним напрямом у всіх медичних програмах і заходах, пов'язаних з ліквідацією наслідків Чорнобильської катастрофи.

Лікування потерпілих дітей організується на базі кращих вітчизняних санаторно-курортних закладів, спеціалізованих медичних центрів, обладнаних сучасним діагностичним і лікувальним устаткуванням, забезпечених сучасними лікарськими засобами, із залученням до роботи в них найдосвідченіших вітчизняних і зарубіжних спеціалістів із своїми методиками, устаткуванням та медикаментами.

Стаття 27. Забезпечення потерпілих дітей продуктами харчування

Потерпілі діти забезпечуються відповідно до фізіологічних норм, встановлених Міністерством охорони здоров'я Української РСР, продуктами харчування, а також харчовими додатками, які сприяють виведенню радіонуклідів з організму. Батькам, віднесеним до категорії 1 або 2, потерпілих дітей, які перебувають на диспансерному обліку по захворюванню (встановлюється лікарською консультаційною комісією), компенсується 50 процентів вартості отримуваних продуктів харчування.

Стаття 28. Пільги і компенсації потерпілим дітям та їх батькам

Потерпілим дітям та їх батькам надається право на:

1) повне державне забезпечення дітей до досягнення ними шкільного віку;

2) оплату лікарняних листків одному з батьків або особі, яка їх замінює, хворої ди-

тини віком…
розмірі 10…
лежно від …
жу роботи…
хвороби, ви…
но-курортне…
3) безпла…
всіх видах…
таксі) діти…
супроводжу…
місця ліку…
ції), оздоро…
(за напра…
закладів), …
гового при…
4) безпла…
ків за реце…
5) щоріч…
безпечення…
путівками…
строком до…
Потерпіл…
років забез…
ками разом…
тими, хто…
ною;
6) щоміс…
процентів…
бітної плат…
залежно ві…
кожну дити…
ку, яка ев…
відчуження…
після 26…
від одного…
віднесений…
або 2, за у…
опосередко…
ти вплив…
опромінення…
7) щоріч…
що вихову…
ли інваліда…
нобильсько…
тверджуєть…
на те меди…
компенсаці…
в'ю кожні…
розмірі тр…
робітних п…
8) щоміс…
м'ям на ді…
лідами або…
диспансерн…
хворюванн…
нобильсько…
тверджуєт…
консульта…
також діт…
ли інвалід…
або помер…
нобильсько…
німальної…
республіці…
замість ви…
ної пункто…
9) зайн…
кімнати ді…
інвалідом…
більської…
потребує…
10) збіл…
по вагітно…
кам, які п…
док Чорн…
рофи, до 9…
під час ва…
оздоровле…
них оздор…
Оплата…
ної відпус…
за дитино…
подвійном…
моги, пер…
законодав…
ки забезп…
вим харчу…
що встан…
терством…
Українськ…
11) без…
школярів,…
навчальни…
фесійно-те…
які прожи…
ріях раді…
нення (пу…
2), та ева…
відчуженн…
12) заб…
тами харч…
дітей, які…
тячі дошк…
заклади, …
вартості х…
закладах,…
місцевими…
депутатів,…
пенсацію…
жанням;
13) збе…
ючим жін…

ГОЛОС України

...КДАЛИ ВНАСЛІДОК ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ КАТАСТРОФИ

оботи за праців-
переведені за
показаннями на
роботу на весь
и;
на 50-процентне
артості проїзду
рік до будь-яко-
аїни й назад по-
бо залізничним,
або автомобіль-
ртом;
на першочергове
телефону;
а забезпечення
харчування за
нормами з при-
до відповідних
оплатою 75 про-
тості;
ння безпроцент-
а індивідуальне
оператівне) бу-
пог... ням 25
позики за ра-
вного бюджету,
процентної пози-
цтво дачних бу-

ення протягом
ньої заробітної
ацівниками, які
ліквідації на-
на Чорнобиль-
1986—1987 ро-
ені за медични-
ами із зони від-
кт 1 статті 2) і
нижчеоплачу-
або направлені
інших ...офесій;
ергове обслуго-
сників ліквідації
арії на Чорно-
ЕС 1986—1987
адах, на підпри-
анізаціях зв'яз-
обуту, громадсь-
ання, житлово-
одарства
го ...спорту;
тне користуван-
дами міського
го транспорту
та автомобіль-
ртом загального
на території
для учасників
аслідків аварії
бильській АЕС
років.

... Компенсації та ...дянам, віднесе... ...орії 3

днесеним до ка-
нкт 3 статті 14),
такі ...пенсації

на пільги, перед-
ами 3, 5, 6, 7,
7 статті 20;
ергове пільгове
за місцем ро-
орно-курортними
також часткова
вартості самос-
аторно-курортно-
;
на щорічне отри-
стки строком до
днів без збере-
тної плати одно-
, які мають не-
дітей і прожи-
иторії радіоак-
днених зон;
ергове право на
лово-будівельних
кооперативів (у
курортних місце-
ови наявності

ння безпроцент-
а індивідуальне
івництво;
конкурсом при
ступних позитив-
навчальні за-
овуються особи,
ють на терито-
тивного забруд-
авлені на нав-
з планом цільо-
ки, з обов'язко-
м гуртожитку і
виплатою сти-
щеної на 50 про-

на забезпечення
харчування від-
фізіологічних
ж на забезпечен-

ня продуктами харчування з радіопротекторами;

8) право на пріоритетне забезпечення промисловими товарами тривалого користування;

9) право на взяття на квартирний облік для громадян, які проживають у комунальних квартирах незалежно від розміру жилої площі;

10) громадянам, які мали житло на правах особистої власності і переселені в 1986 — 1990 роках в державні квартири, надається право на передачу цих квартир безплатно в особисту власність в межах норм середньої забезпеченості;

11) громадяни, які відпрацювали на території зон безумовного (обов'язкового) і гарантованого добровільного відселення не менш як три роки, мають право на передачу їм житла, яке вони займають у цих зонах, в особисту власність;

12) право на пільговий кредит або позику для організації індивідуальної трудової діяльності, фермерського господарства;

13) особам, які проживають до відселення на території зон безумовного (обов'язкового) і гарантованого добровільного відселення, надаються пільги, передбачені пунктами 1, 2, 18 статті 20, а також надається право на першочергове безплатне забезпечення за місцем роботи санаторно-курортними путівками;

14) особам, які проживають до відселення у будинках, що не мають центрального опалення, відшкодовується 50 відсотків вартості палива, придбаного в межах норм, встановлених для продажу населенню.

Стаття 23. Права осіб, віднесених до категорії 4.

Особам, віднесеним до категорії 4 (пункт 4 статті 14), надаються такі компенсації і пільги:

1) право на пільги, передбачені пунктами 1, 3, 5, 6, 7, 8, 18 статті 20 і пунктами 3, 5, 6, 7, 8, 9, 12 статті 22;

2) право на першочергове зубопротезування із зниженням вартості на 50 процентів;

3) пільгове забезпечення за місцем роботи санаторно-курортними путівками, а також часткова компенсація вартості самостійного санаторно-курортного лікування;

4) право на безплатну передачу в особисту власність житла громадянам, які відпрацювали в зоні посиленого радіоекологічного контролю не менш як 5 років;

5) відшкодування 50 процентів вартості палива, придбаного в межах встановлених норм, особам, які проживають у будинках, що не мають центрального опалення.

Стаття 24. Проходження військової служби особами, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи

1. Особи призовного віку, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, не направляються для проходження військової служби на території з підвищеними рівнями радіоактивного забруднення, а також у військові частини з ядерними установками або іншими джерелами іонізуючого опромінення, надвисокими частотами і компонентами ракетного пального.

2. Військовослужбовцям строкової служби, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, надаються обов'язкові щорічні відпустки тривалістю не менш як 30 діб без урахування часу проїзду.

3. Військовослужбовці строкової служби, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, проходять обов'язкове щорічне медичне обстеження.

Розділ V.

Захист дітей, потерпілих від Чорнобильської катастрофи

Стаття 25. Визначення дітей, які належать до потерпілих від Чорнобильської катастрофи

До дітей, потерпілих від Чорнобильської катастрофи, належать неповнолітні діти, які:

— евакуйовані із зони відчуження;

— проживають або проживали у зоні безумовного (обов'язкового) відселення;

— проживають або проживали у зоні гарантованого добровільного відселення;

— проживають або проживали у зоні посиленого радіоекологічного контролю;

— народилися після 26 квітня 1986 року від одного з батьків, який є учасником ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС або потерпілим від Чорнобильської катастрофи, за умов, за яких вони опосередковано могли зазнати впливу радіоактивного опромінення;

— одержали дозу опромінення щитовидної залози, яка перевищує рівні, встановлені Міністерством охорони здоров'я Української РСР та затверджені Національною комісією радіаційного захисту населення України, або хвороби яких визнано такими, що пов'язані з впливом наслідків Чорнобильської катастрофи.

Стаття 26. Лікування потерпілих дітей

Рятування, лікування та реабілітація (включаючи психологічну) потерпілих дітей дошкільного і шкільного віку визначається пріоритетним напрямом у всіх медичних програмах і заходах, пов'язаних з ліквідацією наслідків Чорнобильської катастрофи.

Лікування потерпілих дітей організується на базі кращих вітчизняних санаторно-курортних закладів, спеціалізованих медичних центрів, обладнаних сучасним діагностичним і лікувальним устаткуванням, забезпечених сучасними лікарськими засобами, із залученням до роботи в них найдосвідченіших вітчизняних і зарубіжних спеціалістів із своїми методиками, устаткуванням та медикаментами.

Стаття 27. Забезпечення потерпілих дітей продуктами харчування

Потерпілі діти забезпечуються відповідно до фізіологічних норм, встановлених Міністерством охорони здоров'я Української РСР, продуктами харчування, а також харчовими додатками, які сприяють виведенню радіонуклідів з організму. Батькам, віднесеним до категорії 1 або 2, потерпілих дітей, які перебувають на диспансерному обліку по захворюванню (встановлюється лікарською консультаційною комісією), компенсується 50 процентів вартості отримуваних продуктів харчування.

Стаття 28. Пільги і компенсації потерпілим дітям та їх батькам

Потерпілим дітям та їх батькам надається право на:

1) повне державне забезпечення дітей до досягнення ними шкільного віку;

2) оплату лікарняних листків одному з батьків або особі, яка їх замінює, хворої дитини віком до 14 років — у розмірі 100 процентів незалежно від безперервного стажу роботи за весь період хвороби, включаючи санаторно-курортне лікування;

3) безплатний проїзд на всіх видах транспорту (крім таксі) дитині та особі, яка супроводжує хвору дитину до місця лікування (реабілітації), оздоровлення та назад (за направленням медичних закладів), з правом позачергового придбання квитків;

4) безплатне придбання ліків за рецептами лікарів;

5) щорічне безплатне забезпечення потерпілих дітей путівками на оздоровлення строком до двох місяців.

Потерпілі діти віком до 10 років забезпечуються путівками разом з батьками або тими, хто доглядає за дитиною;

6) щомісячну виплату 50 процентів мінімальної заробітної плати в республіці незалежно від інших виплат на кожну дитину шкільного віку, яка евакуйована із зони відчуження або народилася після 26 квітня 1986 року від одного із батьків, який віднесений до категорії 1 або 2, за умов, за яких вона опосередковано могла зазнати впливу радіоактивного опромінення;

7) щорічну виплату сім'ям, що виховують дітей, які стали інвалідами внаслідок Чорнобильської катастрофи (підтверджується уповноваженою на те медичною установою), компенсації за шкоду здоров'ю кожній дитині-інваліду в розмірі трьох мінімальних заробітних плат у республіці;

8) щомісячну виплату сім'ям на дітей, які стали інвалідами або перебувають на диспансерному обліку по захворюванню внаслідок Чорнобильської катастрофи (підтверджується лікарською консультаційною комісією), а також дітям батьків, які стали інвалідами I або II групи або померли внаслідок Чорнобильської катастрофи, мінімальної заробітної плати у республіці на кожну дитину замість виплати, передбаченої пунктом 6 цієї статті;

9) зайняття ізольованої кімнати дитиною, яка стала інвалідом внаслідок Чорнобильської катастрофи та потребує особистого догляду;

10) збільшення відпустки по вагітності і пологах жінкам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, до 90 днів з наданням під час вагітності путівок для оздоровлення у спеціалізованих оздоровчих закладах.

Оплата частково оплачуваної відпустки для догляду за дитиною здійснюється у подвійному розмірі від допомоги, передбаченої чинним законодавством. Вагітні жінки забезпечуються додатковим харчуванням за нормами, що встановлюються Міністерством охорони здоров'я Української РСР;

11) безплатне харчування школярів, учнів середніх навчальних закладів та професійно-технічних училищ, які проживають на територіях радіоактивного забруднення (пункти 2, 3, 4 статті 2), та евакуйованих із зони відчуження;

12) забезпечення продуктами харчування потерпілих дітей, які не відвідують дитячі дошкільні і шкільні заклади, на суму середньої вартості харчування в цих закладах, що встановлюється місцевими Радами народних депутатів, або грошову компенсацію батькам за їх бажанням;

13) збереження непрацюючим жінкам (батькові, опікунові) безперервного трудового стажу для обчислення і призначення трудових пенсій за час догляду за потерпілою дитиною до досягнення нею 12-річного віку.

Стаття 29. Допомога потерпілим дітям малозабезпечених сімей, що проживають на території радіоактивного забруднення

Допомога потерпілим дітям малозабезпечених сімей, що проживають на території радіоактивного забруднення, виплачується у подвійному розмірі від відповідної допомоги, передбаченої чинним законодавством.

Розділ VI.

Захист населення, яке потерпіло від Чорнобильської катастрофи

Стаття 30. Забезпечення громадян, які евакуйовані або відселені (відселяються), жилими приміщеннями

1. Громадяни, які евакуйовані або відселені (відселяються), безплатно забезпечуються жилими приміщеннями, як правило, у спеціально збудованих для цієї мети селищах, будинках, і квартирах.

2. Громадяни, які переселяються самостійно в інші райони республіки, за новим місцем проживання (крім м. Києва та курортних місцевостей) включаються підприємствами, установами й організаціями, де вони працевлаштовані, до окремих списків для позачергового одержання житла без подання документів про здачу приміщення, яке вони займали.

Громадяни, які з різних причин не можуть працевлаштуватися та поселитися за обраним місцем проживання, зараховуються до окремих списків для позачергового одержання житла при виконкомах міських, районних Рад народних депутатів (крім м. Києва та курортних місцевостей) на підставі направлення, виданого у встановленому порядку.

Відсутність прописки та працевлаштування не може бути підставою для відмови у взятті на чергу в будь-якому населеному пункті Української РСР (крім м. Києва та курортних місцевостей) і надання житла. Житло надається протягом трьох років.

Рада Міністрів Української РСР виділяє місцевим Радам народних депутатів цільовим призначенням капітальні вкладення на житлове будівництво відповідно до кількості переселених сімей.

3. Для забезпечення житлом сімей, які відселяються, виконкоми місцевих Рад народних депутатів, підприємства, установи й організації, а також самі громадяни можуть купувати в будь-якому населеному пункті республіки (крім м. Києва і курортних місцевостей) за договірними цінами жилі будинки та квартири у громадян, яким вони належать на правах особистої власності, а також будинки і квартири в будинках громадського житлового фонду, що не використовуються, — за їх залишковою балансовою вартістю.

Якщо жила площа будинку (квартири), який купується, перевищує встановлену норму, вартість зайвої площі і відповідної частини надвірних будівель сплачує громадянин.

Громадянам, які збудували чи купили жилі будинки садибного типу з надвірними будівлями, а також квартири за власні кошти, відшкодовується їх вартість у розмірах, визначених місцевими Радами народних депутатів.

Виконкоми місцевих Рад народних депутатів, підприємства, установи, організації, колгоспи й громадяни звільняються від сплати державного мита при укладенні договорів купівлі-продажу будинків і квартир.

4. Громадяни мають право на позачергове одержання земельних ділянок для індивідуального житлового будівництва (у м. Києві та курортних місцевостях — за наявності прописки) з гарантованим забезпеченням необхідними будівельними матеріалами, укладанням договорів з підрядними організаціями на будівництво будинків садибного типу.

Громадянам компенсується 50 процентів вартості збудованого (в межах існуючих норм) житла, якщо вони відселяються з громадського житлового фонду.

5. Громадяни мають право на позачерговий вступ до житлобудівельних (житлових) кооперативів, незалежно від строків проживання і прописки у даному населеному пункті (у м. Києві та курортних місцевостях — за наявністю прописки).

Громадянам компенсується 50 процентів вартості збудованого (в межах існуючих норм) житла, якщо вони відселяються з громадського житлового фонду.

6. Громадяни, переселені у тимчасові жилі приміщення, мають право на наступне забезпечення постійним упорядкованим житлом або забезпечення умов для будівництва.

Стаття 31. Позачергове забезпечення житлом осіб, які відселяються на жилу площу близьких родичів

Громадяни з числа інвалідів та пенсіонерів, які відселяються відповідно до цього Закону на жилу площу близьких родичів (батьки, діти, онуки, рідні брати та сестри), мають право на позачергове забезпечення житлом як такі, що не мають житла. Зазначена пільга може бути використана один раз.

Стаття 32. Компенсації громадянам за втрачене майно в зв'язку з евакуацією або відселенням

Компенсація громадянам за втрачене в зв'язку з евакуацією або відселенням майно включає:

1) вартість будівель (жилі, садові та дачні будинки, гаражі, господарські будівлі та споруди), яка виплачується в повному розмірі за оцінкою, що визначається страховими документами з урахуванням сум, одержаних по державному обов'язковому та добровільному страхуванню, а в разі незгоди й у випадку, коли будівлі не застраховані, — за оцінкою Бюро технічної інвентаризації;

2) вартість сільськогосподарських тварин, що підлягають вимушеному забою з причин підвищеного радіоактивного забруднення (відшкодовується органами державного страхування в повному розмірі за страховими документами);

3) вартість плодоягідних насаджень, посівів та незастрахованих сільськогосподарських тварин (за затвердженими Радою Міністрів Української РСР розцінками);

4) вартість домашнього майна, яке за ступенем радіоактивного забруднення не може бути перевезено на нове місце проживання (за фактичною вартістю з урахуванням зносу, що визначається комісіями відповідних Рад народних депутатів);

5) витрати на влаштування місць загального користування садово-городніх товариств

(Продовження на 6-й стор.).

ПРО СТАТУС І СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ГРОМАДЯН, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВНАСЛІДОК ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ КАТАСТРОФИ

(Продовження. Початок на 3-й, 4-й, 5-й стор.).

у сумі сплачених цільових внесків або за оцінкою Бюро технічної інвентаризації;

6) право на одержання грошової компенсації громадянами, які не проживали на вказаній території, але отримали майно у спадщину або на інших підставах, передбачених чинним законодавством;

7) громадянам, які до виходу даного Закону одержали позику під будівництво житла, дач, гаражів на забруднених територіях, виплати процентів за користування позикою не провадяться.

Ця стаття поширюється на громадян, які мають дачі, садові будинки, плодоягідні насадження у садових товариствах та інших населених пунктах, що розташовані на забруднених територіях, де неможливо одержати чисту продукцію.

Стаття 33. Компенсації та пільги громадянам, які евакуйовані або відселені (відселяються) на нове місце проживання

Громадянам, які евакуйовані або відселені (відселяються) на нове місце проживання, надається право на:

1) виплату одноразової допомоги у розмірі трьох мінімальних заробітних плат у республіці на кожного члена сім'ї. В такому ж розмірі виплачується допомога пенсіонерам (незалежно від виду пенсії), а також громадянам, які одержують допомогу з коштів місцевого бюджету та членам їх сімей;

2) оплату вартості проїзду, витрат на перевезення майна залізничним, водним та автомобільним транспортом (крім випадків, коли відповідні транспортні засоби надаються безплатно);

3) збереження середньої заробітної плати за дні зборів у дорогу і влаштування за новим місцем проживання, але не більше 14 днів, а також за час перебування у дорозі виходячи з середньомісячного заробітку за попереднім місцем роботи;

4) оплата витрат, пов'язаних з переїздом, здійснюється місцевими Радами народних депутатів за попереднім місцем проживання, за рахунок коштів, виділених на ліквідацію наслідків Чорнобильської катастрофи;

5) одержання безпроцентних позик на господарське обзаведення в розмірі 5 тисяч карбованців на сім'ю з строком сплати до 15 років з моменту видачі позики;

6) одержання 10 тисяч карбованців позики на кожного члена сім'ї (але не більше 60 тисяч карбованців) для самостійного (за бажанням) будівництва жилого будинку (квартири). Позика надається за місцем проживання або будівництва житла за рахунок коштів, призначених для капітального будівництва. Погашення позики проводиться банком щоквартально в залежності від освоювання коштів на будівництво або здійснення купівлі-продажу, але не більше фактичних витрат;

7) першочергове влаштування на роботу місцевими Радами народних депутатів підприємствами, установами, організаціями за новим місцем проживання з урахуванням професії, спеціальності, кваліфікації. У разі неможливості такого працевлаштування громадянам гарантується надання іншої роботи з урахуванням їх побажань і громадських потреб або можливості навчання нових професій (спеціальностей) із збереженням їм у встановленому порядку середньої заробітної плати на весь період перепідготовки, але не більше одного року.

За громадянами, які працювали на забруднених територіях до відселення, зберігається за новим місцем роботи безперервний стаж, стаж роботи за спеціальністю, присвоєна їм кваліфікація та звання в порядку і на умовах згідно з чинним законодавством;

8) позачергове придбання товарів, за які виплачено компенсацію відповідно до пункту 4 статті 32.

Громадяни, які відселяються із зон радіоактивно забруднених територій відповідно до статті 4 цього Закону в інші сільські населені пункти, протягом трьох років після переселення звільняються від сплати сільськогосподарського податку, податку з будівель, земельного податку та податку з власників транспортних засобів.

Стаття 34. Компенсації громадянам, які проживають на території радіоактивного забруднення

Громадянам, які проживають на території радіоактивного забруднення, виплачується щомісячна грошова допомога в зв'язку з обмеженням споживання продуктів харчування місцевого виробництва і особистого підсобного господарства в таких розмірах:

— у зоні посиленого радіоекологічного контролю — 30 процентів від мінімальної заробітної плати у республіці;

— у зоні гарантованого добровільного відселення — 40 процентів від мінімальної заробітної плати у республіці;

— у зоні безумовного (обов'язкового) відселення — 50 процентів від мінімальної заробітної плати в республіці.

Стаття 35. Бронювання житла за особами, які направлені або приїхали за вільним наймом на роботу в зони відчуження, безумовного (обов'язкового) та гарантованого добровільного відселення

Особам, які направлені або приїхали за вільним наймом на роботу в зони відчуження, безумовного (обов'язкового) відселення, гарантованого добровільного відселення, надається право на бронювання житла за попереднім місцем проживання.

Розділ VII. Особливості регулювання праці громадян, які працюють на територіях радіоактивного забруднення

Стаття 36. Оплата праці громадян, які працюють на територіях радіоактивного забруднення

Оплата праці громадян, які працюють на територіях радіоактивного забруднення, провадиться за підвищеними тарифними ставками (відрядними розцінками) і посадовими окладами, з урахуванням рівня радіоактивного забруднення ізотопами цезію, складності виконуваних робіт і умов праці в таких розмірах:

— від 1 до 5 Кі/км² — на 20—30 процентів

— від 5 до 10 Кі/км² — на 30—40 процентів

— від 10 до 15 Кі/км² — на 40—60 процентів

— від 15 до 30 Кі/км² — на 60—80 процентів

— понад 30 Кі/км² — на 80—100 процентів

Перелік видів робіт і конкретні розміри процентних надбавок залежно від складності робіт і умов праці встановлюються Радою Міністрів Української РСР.

У такому ж порядку підвищуються пенсії, стипендії, допомоги громадянам, що проживають на територіях радіоактивного забруднення.

Пенсіонерам, а також інвалідам, які дістали інвалідність внаслідок Чорнобильської катастрофи, підвищена оплата може обчислюватись із середньої заробітної плати, яку вони отримували до виходу на пенсію або на інвалідність.

Стаття 37. Оплата праці військовослужбовців, військовозобов'язаних, вільнонайманих, які несуть службу на територіях радіоактивного забруднення

1. Військовослужбовцям, військовозобов'язаним, вільнонайманим, призваним на збори та направленим для ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи, а також тим, які несуть службу на території радіоактивного забруднення, де передбачені пільги по оплаті праці для проживаючого та працюючого там населення, понад середню заробітну плату виплачується підвищена оплата згідно із статтею 36 цього Закону за всі календарні дні роботи на підставі довідки, яка надається військовою частиною.

2. Військовослужбовцям військових частин, а також особам начальницького та рядового складу органів внутрішніх справ і державної безпеки Української РСР підвищена оплата нараховується також на посадові оклади та за військове, спеціальне звання.

Стаття 38. Оплата праці працівників, які перебувають у відрядженні на територіях радіоактивного забруднення

Працівникам, тимчасово переведеним або відрядженим для роботи на території радіоактивного забруднення, за основним місцем роботи зберігається середня заробітна плата, виплачуються добові в розмірі, передбаченому чинним законодавством. У зоні відчуження добові виплачуються у підвищеному розмірі, який встановлюється Радою Міністрів Української РСР. Підвищена оплата праці на зазначених територіях за виконану роботу провадиться відповідно до статті 36 цього Закону.

Працівникам, відрядженим на будівництво об'єктів, пов'язаних з ліквідацією наслідків Чорнобильської катастрофи, замість добових виплачується 75 процентів середньої заробітної плати за місцем основної роботи.

Оплата праці працівників підприємств, установ та організацій, які здійснюють будівництво об'єктів за програмою ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи поза межами зон радіоактивного забруднення, провадиться за підвищеними на 20 процентів тарифних ставками (посадовими окладами) із внесенням зазначених витрат до кошторисної вартості об'єктів.

Стаття 39. Винагорода за вислугу років працівникам, віднесеним до категорій 1, 2, 3, 4

Працівники, віднесені до категорій 1, 2, 3, 4 мають право на щорічну одноразову винагороду за вислугу років, незалежно від відомчої належності підприємств, установ та організацій, місця роботи та військової служби.

Розмір винагороди визначається відповідними підприємствами та організаціями, але не менш як:

За умови загального стажу роботи	Розмір річної винагороди з розрахунку місячної тарифної ставки (посадового окладу, грошового утримання)
від 1 до 3 років	0,8
від 3 до 5 років	1,0
від 5 до 10 років	1,2
від 10 до 15 років	1,5
понад 15 років	2,0

Пенсіонерам щорічно виплачується винагорода в розмірі двомісячної суми пенсії.

Стаття 40. Оплата праці працівників закладів охорони здоров'я, народної освіти і культури

Працівникам спеціалізованих закладів Міністерства охорони здоров'я Української РСР, що постійно зайняті поданням медичної допомоги особам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, посадові оклади підвищуються на 25 процентів, а тим, хто здійснює медичне обслуговування, працює в закладах народної освіти та культури на забруднених територіях,— згідно з контрактом.

Вирішення питань, пов'язаних з забезпеченням умов контракту, здійснюється Радою Міністрів Української РСР.

Стаття 41. Оплата праці працівників, зайнятих спеціальною переробкою, утилізацією, дослідженням сировини і матеріалів з підвищеною радіоактивністю, а також контролем, ремонтом і спеціальною обробкою технічних засобів, що мають радіоактивне забруднення

Оплата праці працівників, зайнятих спеціальною переробкою, утилізацією, дослідженням сировини і матеріалів з підвищеною радіоактивністю, провадиться за підвищеними на 25 процентів тарифними ставками (відрядними розцінками) і посадовими окладами за умов розташування підприємства поза зонами радіоактивного забруднення і постійної потужності дози зовнішнього опромінення на робочому місці понад 50 мікрорентген на годину.

На ремонті й обслуговуванні технічних засобів та обладнання, їх спеціальній обробці, проведення дозиметричного контролю оплата праці провадиться за підвищеними на 25 процентів тарифними ставками (відрядними розцінками), посадовими окладами за умов, що поверхневе забруднення перевищує встановлені норми.

Стаття 42. Оплата праці у вихідні та святкові дні на територіях радіоактивного забруднення

Оплата праці у вихідні та святкові дні на територіях радіоактивного забруднення згідно з чинним законодавством провадиться в подвійному розмірі з урахуванням додаткової заробітної плати відповідно до статті 36 цього Закону.

Стаття 43. Збереження за працівниками середньої заробітної плати та трудового стажу при звільненні у зв'язку з відселенням

За працівниками, що звільняються з підприємств, установ та організацій у разі розірвання трудового договору в зв'язку з відселенням із зон радіоактивного забруднення (пункти 2, 3, 4 статті 2), зберігається середня заробітна плата і трудовий стаж на період працевлаштування, але не більш як 3 місяці з дня звільнення.

Зберігається середня заробітна плата і трудовий стаж на період працевлаштування і протягом четвертого місяця з дня звільнення за умови, що працівник своєчасно (у місячний строк після звільнення) звернувся до органу працевлаштування, але не був ним працевлаштований.

Стаття 44. Компенсація за час вимушеного простою громадянам, які повинні бути відселені із зон радіоактивного забруднення

Громадянам, які повинні бути відселені із зон радіоактивного забруднення (пункти 2, 3, 4 статті 2), за час вимушеного простою в разі припинення трудової діяльності через заборону виробництва та переробки продукції виплачується за місцем роботи середньомісячний заробіток до моменту надання жилої площі.

Стаття 45. Щорічні відпустки працівникам, які працюють (перебувають у відрядженні) на території радіоактивного забруднення

1. Особам, які працюють (перебувають у відрядженні) на територіях радіоактивного забруднення, надається щорічна відпустка залежно від часу роботи:

— у зоні відчуження та безумовного (обов'язкового) відселення — тривалістю 44 календарних дні за рік роботи без урахування додаткової відпустки. Загальна тривалість відпустки не повинна перевищувати 56 календарних днів;

— у зоні гарантованого добровільного відселення — тривалістю 37 календарних днів за рік роботи без урахування додаткової відпустки. Загальна тривалість відпустки не повинна перевищувати 49 календарних днів;

— у зоні посиленого радіоекологічного контролю — тривалістю 30 календарних днів за рік роботи без урахування додаткової відпустки. Загальна тривалість відпустки не повинна перевищувати 42 календарних дні.

2. В усіх випадках тривалість щорічної відпустки не повинна бути меншою за передбачену чинним законодавством для будь-якої категорії працівників.

(Продовження на 7-й стор.).

ПРО СТАТУС І СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ГРОМАДЯН, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВНАСЛІДОК ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ КАТАСТРОФИ

(Продовження. Початок на 3-й, 4-й, 5-й, 6-й стор.).

Розділ VIII. Пенсії і компенсації особам, віднесеним до категорій 1, 2, 3, 4.

Стаття 46. Компенсації за шкоду, заподіяну здоров'ю особам, які стали інвалідами внаслідок Чорнобильської катастрофи, учасникам ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС та сім'ям за втрату годувальника

Одноразова компенсація особам, які стали інвалідами та сім'ям, які втратили годувальника внаслідок Чорнобильської катастрофи, виплачується в таких розмірах:

— інвалідам I групи — 10 тисяч карбованців;

— інвалідам II групи — 7 тисяч карбованців;

— інвалідам III групи — 5 тисяч карбованців;

— сім'ям, які втратили годувальника внаслідок Чорнобильської катастрофи — 10 тисяч карбованців,

— батькам загиблого — 5 тисяч карбованців.

Щорічна допомога на оздоровлення виплачується в таких розмірах:

— інвалідам I і II групи — у розмірі трьох мінімальних заробітних плат у республіці;

— інвалідам III групи — у розмірі двох мінімальних заробітних плат у республіці;

— учасникам ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС:

1986—1987 років — у розмірі трьох мінімальних заробітних плат у республіці;

1988 року — у розмірі двох мінімальних заробітних плат у республіці;

1989—1990 років — у розмірі мінімальної заробітної плати в республіці;

— кожній дитині з сім'ї, яка втратила годувальника, — у розмірі мінімальної заробітної плати в республіці.

Стаття 47. Пенсії особам, віднесеним до категорій 1, 2, 3, 4

Пенсії особам, віднесеним до категорій 1, 2, 3, 4, встановлюються у вигляді:

а). державної пенсії;

б) додаткової пенсії за шкоду, заподіяну здоров'ю.

Стаття 48. Додаткова пенсія за шкоду, заподіяну здоров'ю особам, віднесеним до категорії 1

Особам, віднесеним до категорії 1, призначається щомісячна додаткова пенсія за шкоду, заподіяну здоров'ю, у розмірах:

— інвалідам I групи — 100 процентів мінімальної пенсії за віком;

— інвалідам II групи — 75 процентів мінімальної пенсії за віком;

— інвалідам III групи, а також особам, які перенесли променеву хворобу будь-якого ступеня та захворювання яких пов'язане з впливом радіоактивного опромінення, — 50 процентів мінімальної пенсії за віком.

Стаття 49. Додаткова пенсія за шкоду, заподіяну здоров'ю особам, віднесеним до категорій 2, 3, 4

1. Особам, віднесеним до категорії 2, щомісячна додаткова пенсія за шкоду, заподіяну здоров'ю, призначається у розмірі 30 процентів мінімальної пенсії за віком;

2. Особам, віднесеним до категорії 3, додаткова пенсія за шкоду, заподіяну здоров'ю, призначається у розмірі 25 процентів мінімальної пенсії за віком;

3. Особам, віднесеним до категорії 4, додаткова пенсія за шкоду, заподіяну здоров'ю, призначається у розмірі 15 процентів мінімальної пенсії за віком.

Стаття 50. Щомісячна компенсація сім'ям за втрату годувальника внаслідок Чорнобильської катастрофи

Право на щомісячну компенсацію в разі втрати годувальника внаслідок Чорнобильської катастрофи мають непрацездатні члени сім'ї годувальника, які були на його утриманні. При цьому дітям щомісячна компенсація призначається незалежно від того, чи були вони на утриманні годувальника.

Члени сім'ї, які вважаються непрацездатними і утриманцями, визначаються відповідно до Закону СРСР «Про пенсійне забезпечення громадян в СРСР».

Учні професійно - технічних училищ, середніх спеціальних і студенти вищих навчальних закладів мають право на щомісячну компенсацію в разі втрати годувальника на строк навчання у навчальних закладах, але не більше як до досягнення ними 23-річного віку.

Щомісячна компенсація в разі втрати годувальника призначається на кожного непрацездатного члена сім'ї, який був на його утриманні, в розмірі 50 процентів мінімальної пенсії за віком, незалежно від пенсії, яка передбачена чинним законодавством.

Стаття 51. Виплата додаткової пенсії за шкоду, заподіяну здоров'ю, та щомісячної компенсації сім'ям за втрату годувальника

Додаткова пенсія за шкоду, заподіяну здоров'ю, та щомісячна компенсація сім'ям за втрату годувальника внаслідок Чорнобильської катастрофи, виплачується повністю, незалежно від заробітку, пенсії чи іншого доходу.

Стаття 52. Державна пенсія особам, віднесеним до категорії 1 та в зв'язку з втратою годувальника

Пенсії по інвалідності, що настала внаслідок каліцтва чи захворювання, а також пенсії у зв'язку з втратою годувальника внаслідок Чорнобильської катастрофи призначаються в розмірі відшкодування фактичних збитків, але не нижче розмірів, передбачених Законом СРСР «Про пенсійне забезпечення громадян в СРСР».

Стаття 53. Надання державних пенсій особам, які працювали або проживали на територіях радіоактивного забруднення

Особам, які працювали або проживали на територіях радіоактивного забруднення, пенсії надаються із зменшенням пенсійного віку:

Категорія потерпілих	Зменшення віку
1. Учасники ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС:	
— учасники ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, які працювали в 1986 році в зоні відчуження незалежно від кількості робочих днів	10 років
— учасники ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, які працювали в 1987 році в зоні відчуження не менше 10 робочих днів	8 років
— учасники ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, які працювали в 1988 році в зоні відчуження не менше 14 робочих днів	5 років

Учасникам ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, які відпрацювали на підземних роботах, на роботах з особливо шкідливими і особливо важкими умовами праці (за списком № 1 виробництв, робіт, професій, посад і показників, затверджуваним Радою Міністрів СРСР) 10 років і більше, вік виходу на пенсію зменшується додатково на один рік, понад передбачений цією статтею.

2. Потерпілі від Чорнобильської катастрофи:	
— евакуйовані з 10-кілометрової території зони відчуження в 1986 році	10 років
— евакуйовані з інших територій зони відчуження в 1986 році	8 років
— особи, які проживали чи проживають або працювали чи працюють у зоні безумовного (обов'язкового) відселення	4 роки* та додатково 1 рік за кожний рік проживання, роботи, але не більше 9 років
— особи, які проживали чи проживають або працювали чи працюють у зоні гарантованого добровільного відселення	3 роки* та додатково 1 рік за 2 роки проживання, роботи, але не більше 6 років
— особи, які проживали або проживають та працювали чи працюють у зоні посиленого радіоекологічного контролю	2 роки* та додатково 1 рік за 3 роки проживання, роботи, але не більше 5 років

*Початкова величина зниження пенсійного віку встановлюється лише особам, які проживали або працювали у зазначених зонах у період з моменту аварії по 31 липня 1986 року незалежно від тривалості перебування в цей період.

Призначення і виплата пенсій названим категоріям провадиться відповідно до Закону СРСР «Про пенсійне забезпечення громадян в СРСР» і цього Закону.

Стаття 54. Пільги по обчисленню стажу роботи (служби)

Час роботи (служби) по ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС зараховується в трудовий стаж, до вислуги років до 1 січня 1988 року — в потрійному, а з 1 січня 1988 року до 1 січня 1991 року — у полуторному розмірі (в тому числі за списком № 1). З 1 січня 1991 року та в наступні роки пільги по обчисленню стажу роботи у зоні відчуження визначаються Радою Міністрів Української РСР.

Право на пенсію в повному розмірі мають громадяни, віднесені до категорій 1, 2, 3, 4, за умов стажу роботи не менш як:

— чоловіки — 20 років;

— жінки — 15 років.

Стаття 55. Пільги по обчисленню середньомісячного заробітку

Обчислення середньомісячного заробітку провадиться відповідно до Закону СРСР «Про пенсійне забезпечення громадян в СРСР».

При цьому за бажанням того, хто звернувся за пенсією, середньомісячний фактичний заробіток для обчислення пенсії може братися за будь-який період із 12 місяців роботи на територіях радіоактивного забруднення. У випадках, коли особа, що звернулася за пенсією, пропрацювала менше 12 місяців, середньомісячний заробіток визначається шляхом поділу загальної суми заробітку за календарні місяці роботи на кількість цих місяців.

Стаття 56. Пільги по виплаті пенсій працюючим пенсіонерам

Пенсії особам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, виплачуються в повному розмірі без урахування одержуваного заробітку (доходу).

Пенсіонерам, які працюють у зонах радіоактивного забруднення, пенсії підвищуються на 25 процентів від розміру мінімальної заробітної плати в республіці.

Стаття 57. Пенсії військовослужбовцям, які брали участь у ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи

Пенсії військовослужбовцям, особам, призваним із запасу, особам начальницького та рядового складу органів внутрішніх справ і державної безпеки Української РСР призначаються згідно з цим Законом.

(Закінчення на 8-й стор.).

Постанова Верховної Ради Української РСР

Про порядок введення в дію Закону Української РСР «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи»

Верховна Рада Української Радянської Соціалістичної Республіки **постановляє:**

1. Ввести в дію Закон Української РСР «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» з 1 квітня 1991 року.

2. Доручити Раді Міністрів Української РСР:

— розробити механізм впровадження Закону і вжити невідкладних заходів щодо його виконання;

— підготувати необхідні зміни і доповнення до існуючих законодавчих актів та нормативних документів.

Передбачити при цьому механізм реалізації компенсацій громадянам, які евакуйовані та відселені з території радіоактивного забруднення до прийняття Закону і не могли скористатися визначеними ним положеннями;

— увійти з пропозицією до Кабінету Міністрів СРСР про повне фінансування з союзного бюджету комплексу робіт і заходів по ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи.

У разі відмови в реалізації даної пропозиції зменшити з 1 квітня 1991 року відрахування до союзного бюджету коштів, необхідних для асигнування комплексу робіт і заходів по ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи;

— про хід виконання цієї Постанови доповісти Верховній Раді Української РСР у червні і листопаді 1991 року.

3. Контроль за виконанням цієї Постанови покласти на Комісію Верховної Ради Української РСР з питань Чорнобильської катастрофи.

Голова Верховної Ради Української РСР
Л. КРАВЧУК

м. Київ
28 лютого 1991 року

ПРО СТАТУС І СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ГРОМАДЯН, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВНАСЛІДОК ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ КАТАСТРОФИ

(Закінчення. Початок на 3-й, 4-й, 5-й, 6-й, 7-й стор.).

Пенсія нараховується за їх бажанням із заробітку (грошового утримання), який вони одержували під час роботи на ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи.

Військовослужбовцям, особам, призваним із запасу, особам начальницького та рядового складу органів внутрішніх справ і державної безпеки Української РСР пенсії по інвалідності, а членам їх сімей пенсії у зв'язку з втратою годувальника внаслідок Чорнобильської катастрофи за їх бажанням можуть призначатися на умовах і в порядку, визначених чинним законодавством для осіб, які стали інвалідами внаслідок поранення, контузії або каліцтва, які вони дістали при виконанні обов'язків військової служби (службових обов'язків).

Військовослужбовцям дійсної строкової служби за їх бажанням пенсія по інвалідності нараховується з п'ятикратного розміру мінімальної заробітної плати в республіці.

Стаття 58. Порядок введення в дію Закону СРСР «Про пенсійне забезпечення громадян в СРСР» щодо осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи

На території Української РСР щодо осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, Закон СРСР «Про пенсійне забезпечення громадян в СРСР» з урахуванням цього Закону вводиться в дію з 1 квітня 1991 року в повному обсязі.

Стаття 59. Інші пільги та компенсації особам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи

Особам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, можуть надаватись й інші пільги та компенсації, передбачені чинним законодавством.

Розділ IX

Громадські об'єднання осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи

Стаття 60. Громадські об'єднання осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи

Громадські об'єднання осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, звільняються від оподаткування, а їх підприємства і організації — від податку з прибутку на суму, яка направляється в ці громадські об'єднання для здійснення їх статутної діяльності. Ці громадські організації, їх відділення і підприємства звільняються від податку на імпорт, експорт і сплати мита за товари, що імпортуються та експортуються згідно з статутною діяльністю.

Розділ X.

Заключні положення

Стаття 61. Роз'яснення порядку застосування цього Закону

Роз'яснення порядку, застосування цього Закону дає Рада Міністрів Української РСР, рішення якої є обов'язковим для виконання міністерствами, відомствами республіки, місцевими органами державного управління, а також підприємствами, установами, організаціями та колгоспами, розташованими на території республіки, незалежно від їх відомчої підпорядкованості.

Стаття 62. Фінансування витрат, пов'язаних з введенням в дію цього Закону

Фінансування витрат, пов'язаних з введенням в дію цього Закону, здійснюється за рахунок коштів, що виділяються на ліквідацію наслідків Чорнобильської катастрофи.

Стаття 63. Відповідальність осіб за порушення даного Закону

Особи, винні у порушенні вимог, встановлених даним Законом, несуть відповідальність відповідно до чинного законодавства.

Стаття 64. Порядок видачі посвідчень особам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи

1. Учасникам ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС видаються посвідчення та нагрудні знаки, виготовлені за зразками, затвердженими Радою Міністрів Української РСР, для кожної категорії громадян.

2. Потерпілим від Чорнобильської катастрофи видаються посвідчення, виготовлені за зразками, затвердженими Радою Міністрів Української РСР для кожної категорії громадян.

Дітям, які не досягли повноліття, посвідчення видаються на загальних підставах та вручаються батькам.

3. При зміні категорії посвідчення підлягає заміні.

4. Посвідчення «Учасник ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС» та «Потерпілий від Чорнобильської катастрофи» є документом, який підтверджує статус громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, та надає право користуватися пільгами, встановленими цим Законом.

5. Видача посвідчень та нагрудних знаків провадиться міністерствами, відомствами, обласними виконавчими комітетами (Київської і Севастопольської міських) Рад народних депутатів.

Порядок видачі встановлюється Радою Міністрів Української РСР.

Стаття 65. Поширення дії даного Закону на громадян інших республік, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи

Громадяни інших республік, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, користуються всіма пільгами, що передбачені цим Законом, у разі переїзду на постійне місце проживання в Українську РСР.

Стаття 66. Зміна розміру доплат, пенсій і компенсацій, що передбачені цим Законом

Всі конкретні розміри доплат, пенсій і компенсацій щорічно підвищуються у відповідності із зміною індексу вартості життя і зростанням мінімальної заробітної плати Радою Міністрів Української РСР.

Стаття 67. Підстави для припинення виплати компенсацій за проживання на територіях зони відчуження і безумовного (обов'язкового) відселення

Виплата компенсацій, передбачених цим Законом, за проживання на територіях зони відчуження і безумовного (обов'язкового) відселення припиняється рішенням місцевих Рад народних депутатів:

— при наданні особам, які мають бути відселені, житла в будинках державного або громадського житлового фонду, фонду житлово-будівельних (житлових) кооперативів у межах норм, передбачених чинним законодавством;

— у випадках відмови від офіційних пропозицій (не менше трьох варіантів) щодо переселення в іншу місцевість або інше житло;

— з моменту придбання житла або введення в експлуатацію (протягом місяця) індивідуального жилого будинку на території, не забрудненій радіоактивними речовинами.

Голова Верховної Ради Української РСР Л. КРАВЧУК.

м. Київ,
28 лютого 1991 року.

Парламентська хроніка

ЗЕМЛЯ, ЯК І ТЕРПІННЯ,— НЕ КАМІНЬ

Ранкове засідання 26 березня

На ньому відбулися традиційна вже перепалка «зал — президія»; запитання до головуючого та його відповіді й обговорення доопрацьованого проекту Положення про порядок надання і вилучення земельних ділянок.

Ранкова дуель, яку головуючий на сесії Л. Кравчук назвав «розминкою», була досить тривалою і показала, що депутати, мабуть, недаремно «прогуляли» вечірнє засідання минулої п'ятниці. Серед запитань депутатів домінувало два: як жити людям при підвищенні цін з 2 квітня і при державній компенсації, яку прямо називали «символічною», та питання шахтарських страйків, припинення яких за умов непоступливості гірників та урядів УРСР і СРСР на сьогодні є досить проблематичним.

Депутати закликали уряд республіки дати детальну інформацію про те, яким же буде механізм індексації цін і компенсації (О. Воробйов, Сумщина, Ф. Свідерський, Волинь), захист населення від спекуляції (Ф. Панасюк, Житомирщина), про оподаткування підприємств, яке рівнозначне «економічній диверсії» (В. Веретенников, Дніпропетровщина). Л. Кравчук повідомив, що всю інформацію уряд готовий буде дати на засіданнях парламенту, (?)ім питання про оподаткування, яке ще треба узгоджувати з відповідними союзними актами. Зокрема, з Указом Президента СРСР про зміни норм відрахувань до бюджету. У зв'язку з тим, що не уточнено роздрібні ціни, що треба робити перерахунки згідно з новими нормами, буде внесено й зміни до бюджету. Ось тоді, пояснив Голова, все й буде ясно остаточно, але нормативні цифри уряд республіки вже має.

Шахтарські страйки, які поставили економіку республіки на межу паралічу, підштовхнули депутатів на конструктивні, на їх думку, пропозиції щодо задоволення вимог страйкуючих. В. Головач (Луганщина) запропонував створити депутатські комісії й роз'їхатися по шахтарському краю для безпосереднього вивчення становища на місцях. В. Щербина (Харківщина) був ще конкретнішим. Він запропонував продати 50 тисяч персональних «Волг», а вилучений мільярд карбованців надіслати шахтарям. А затим їм же надіслати кошти від аукціонного продажу всіх автомобілів, що продаються сьогодні за державними цінами.

Л. Кравчук пояснив, що проблеми гірників мають вирішуватись як на республіканському, так і на союзному рівні (постанови № 608 і 717). Але повністю вимоги страйкарів уряд республіки сьогодні задовольнити не може, тому потрібен розумний компроміс. І це, як на мене, правильно. Крім вимог, повинна бути ще робота. Треба видобувати вугілля. А це, як відомо, робиться в Донбасі не скрізь однаково. Необхідні кроки назустріч: і з боку уряду, і з боку страйкуючих. Без цього нам ніхто не допоможе.

Про те, що Положення про передачу землі важливе, говорити не доводиться. Воно — корінне у проведенні земельної реформи. Головних претензій до запропонованого документа теж було дві. Перша — не визначено механізму передачі землі: хто і як це має робити, яку землю, з якого фонду і кому треба передавати, хто має відповідати за невиконання кодексу законів про земельну реформу взагалі, і цього положення зокрема. Друга — ким має бути працюючий на землі: орендарем, мати її в довічному користуванні чи власником.

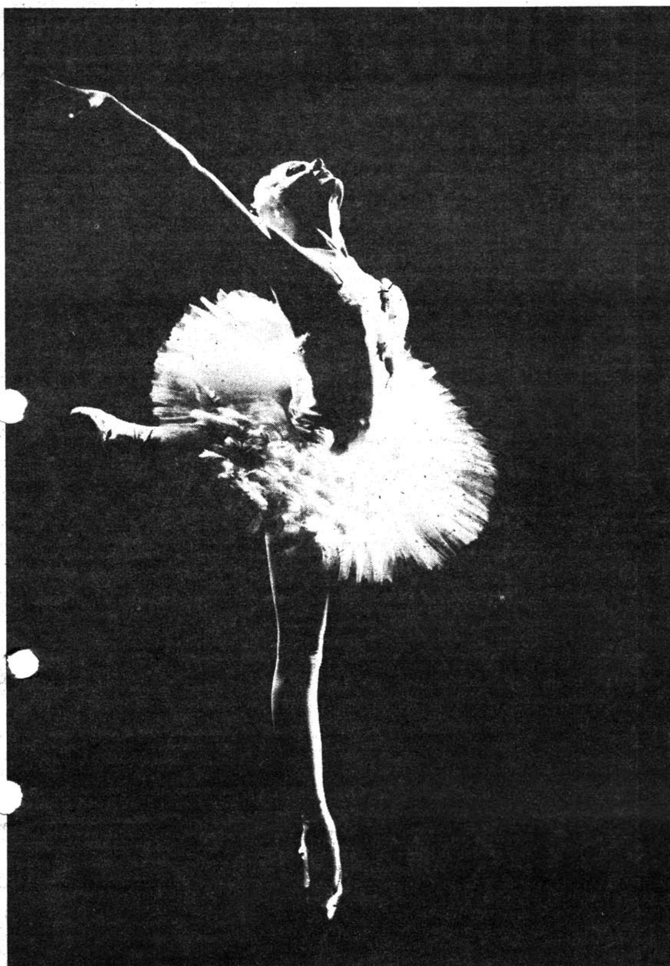
В обговоренні виступили 13 народних депутатів. Думки депутатів знову розділилися між прихильниками колгоспного і фермерського господарювання. А. Чепурний (Харківщина), відомий захисник колгоспів, знову доводив, що вони мають право на існування. Але з'явилося в його виступі й нове: стати фермерами й отримати землю в першу чергу мають ті, хто працював у колгоспах і радгоспах, довів своє вміння господарювати на землі. Для цього необхідно створити відповідну екзаменаційну комісію, яка перевіряла б здібності майбутнього вільного землероба. Земля, заявив А. Чепурний, завжди була каменем спотикання в історії людства. До її роздачі треба ставитись обережно і використовувати на загальне благо.

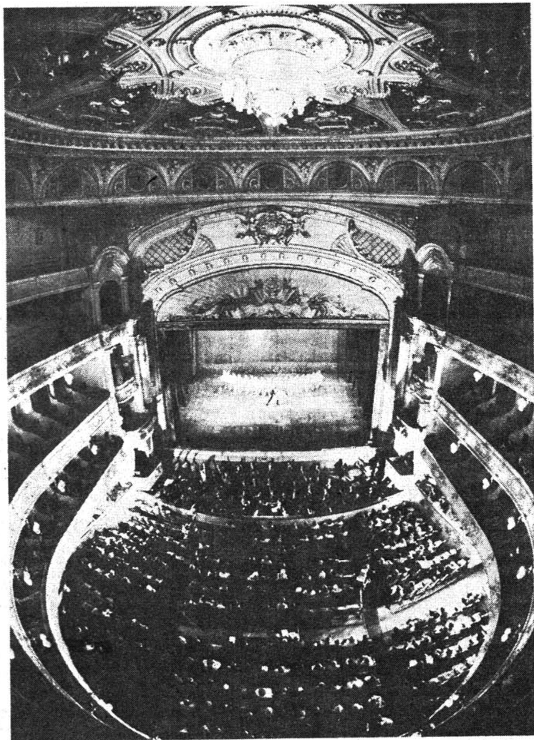
Про загальну користь від користування землею говорили й інші депутати. Для того, щоб було що продавати, необхідний спеціальний земельний фонд, потрібні державна установа, яка б розпоряджалася землею на найвищому рівні, і відповідні структури на місцях та чиновники, які б у перехідний період здійснювали земельну реформу (М. Ревенко, Чернівецька область; В. Гриньов, Харківщина). А в тому, що земельна реформа має проводитися швидкими темпами, одностайними були всі. І хоча говорилося про конкурсну основу при отриманні землі (В. Скальський, Хмельниччина), домінуючою була думк(а) — землю треба передавати якнайшвидше. Навіть аграрники І. Капштик (Київщина) та М. Шкарбан (Полтавщина) виступили за те. І. Капштик взагалі повернувся до необхідності приватної власності на землю, до внесення відповідних змін у Закон «Про власність». Підтримали його й інші депутати. Не треба лякатись особистого збагачення селян-фермерів, доводили П. Мовчан (Київ) та В. Гусєв (Донбас), — хай працюють на своїй землі, бо тільки це є запорукою остаточного вирішення Продовольчої програми.

Отже, до форми втілення в життя гасла «Землю — селянам!» повернулися знову. І хоча В. Гриньов закликав працювати вже сьогодні згідно з прийнятими земельними законами, проблема приватизації землі загострилася. І буде загострюватися.

Серед інших повідомлень сесійного засідання заслуговує на увагу відповідь Л. Кравчука В. Черняку: після заяви 120 депутатів про звільнення Степана Хмари з-під варти вирішення цього питання передано до Верховного суду УРСР, як найвищої інстанції судової влади республіки.

Володимир СКАЧКО, парламентський кореспондент «Голосу України».

НОГИ ПОДОРОЖЧАЮТЬ?

Земля людей

Рубрику веде Микола Федорович КОЗЛОВСЬКИЙ

(Закінчення. Початок на 1-й сторінці).

ВТІМ, є ще Талант.

Що й казати, йому сьогодні нелегко, — а коли йому легко?! — зате він не девальвується. Інша річ, що він може бути нікому не потрібен. Але, якщо вже потрібен, то це — надовго.

Був колись актор, якого любив увесь Петербург, — Костянтин Варламов, чи просто — дядя Костя. Під кінець життя він геть утратив пам'ять і мав хворі ноги. Здається, для актора це — кінець. Ні! Дядя Костя просто сидів собі на сцені, на спеціальному стільчику, і читав роль з аркуша. Його — обожнювали, а тому все це не мало аніякісінького значення для публіки. Коли аркушик ненароком падав на підлогу (актор сам устати чи нагнутися не міг) — публіка терпляче чекала, поки хтось подасть йому аркуша і вистава зможе продовжуватись.

...Мистецтво — теж дорожчає.

Але воно того варте.

Віталій ЖЕЖЕРА.

Фото Миколи КОЗЛОВСЬКОГО.

КДБ — закон, суверенітет, безпека

Ми продовжуємо друкувати інтерв'ю народного депутата СРСР, голови Комітету державної безпеки УРСР М. Голушка.

ВИЗНАЧАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ — ЗАХИСТИТИ ОСОБИСТІСТЬ ВІД ЗЛОЧИННИХ ПОСЯГАНЬ І НАЛЕЖНИМ ЧИНОМ ЗАБЕЗПЕЧИТИ ОХОРОНУ ПОЛІТИЧНИХ, ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ ДЕРЖАВИ.

МАЮЧИ «СВОЇХ ЛЮДЕЙ» У ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНАХ, ЗЛОЧИНЦІ ДІЯЛИ НАХАБНО, ЖОРСТОКО І ТРИВАЛИЙ ЧАС БЕЗКАРНО.

МИ МАЄМО ДАНІ, ЩО ЗВ'ЯЗАНІ ІЗ СПЕЦСЛУЖБАМИ І МІЖНАРОДНИМИ ЗЛОЧИННИМИ ФОРМУВАННЯМИ ОКРЕМІ ІНОЗЕМЦІ НАМАГАЮТЬСЯ ВВІЙТИ У СФЕРУ ДІЯЛЬНОСТІ СПІЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ І КООПЕРАТИВІВ.., ВИКОРИСТАТИ ЇХНІ МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ЗБИРАННЯ РОЗВІДУВАЛЬНОЇ... ІНФОРМАЦІЇ.

— Останнім часом у боротьбі з організованою злочинністю помітна роль належить Комітету держбезпеки. Що можна сказати з цього приводу?

— На другому З'їзді народних депутатів СРСР увагу радянських людей було звернуто до серйозних соціальних причин зростання злочинності в країні. Наші законодавці висловилися за надання органам державної безпеки повноважень у боротьбі з організованою злочинністю. Адже рівень злочинності, наприклад, у минулому році в нашій республіці перевищив показники за останні десять років.

Визначальне завдання правоохоронних органів — захистити особистість від злочинних посягань і належним чином забезпечити охорону політичних, економічних інтересів держави.

Свою участь у цій роботі розглядаємо як важливий чинник загального зміцнення правопорядку, стабілізацію соціально-політичної і економічної ситуації в республіці. Ми посилюємо викриття глибоко законспірованих злочинних угруповань, які вдаються до терористичних, збройних та інших насильницьких форм, зв'язані з тіньовою економікою, корумпованими елементами, а також злочинними угрупованнями за кордоном.

— Отже, сьогодні КДБ має повноваження у боротьбі з організованою злочинністю. Могли б ви назвати конкретні результати діяльності органів держбезпеки в цьому напрямі?

— Про нашу роботу ми регулярно інформуємо громадськість. Та якщо називати деякі цифри, то можна сказати, що минулого року разом з органами міліції і прокуратури чекісти брали участь в обезвредженні 130 суспільно небезпечних угруповань контрабандистів, великих розтратників державної власності, зухвалих вимагачів і рекетирів.

Наприклад, недавно працівниками УКДБ та УВС Львівської області викрита злочинна група, учасники якої зчиняли пограбування, вимагання грошей і цінностей. Причому деякі з цих злочинів мали місце на території сусідньої Польщі, нерідко потерпілими ставали іноземні громадяни, які відвідували нашу республіку. Злочинці були добре організовані, забезпечені технічно, мали в своєму розпорядженні засоби радіозв'язку, вогнепальну і холодну зброю. Відіграючи керівну роль у криміногенному середовищі Львова, вони «контролювали» злочинні дії інших угруповань валютників, вимагачів, злодіїв. Маючи «своїх людей» у правоохоронних органах, злочинці діяли нахабно, жорстоко і тривалий час безкарно. Всього до карної відповідальності було притягнуто більше 30 чоловік. Державі повернуто цінностей і грошей на суму близько двох мільйонів карбованців.

Ще про одну небажану тенденцію. В нашій дійсності дедалі більшого поширення набуває так званий «чиновницький рекет». Тут явно помітне наростання загрози з боку організованих злочинних формувань основам конституційної влади, а захист державних інтересів — прямий обов'язок органів держбезпеки.

— Що можна сказати про негативний вплив організованої злочинності на економічну ситуацію в республіці?

— Ускладнено постачання населення продуктами, порушено господарські зв'язки, порушуються договірні зобов'язання, знижуються обсяги виробництва, багато підприємств і навіть галузей на межі зупинки через нестачу устаткування, запасних частин, сировини, в тому числі тієї, яка закуповується за кордоном. Водночас через зволікання у строках будівельно-монтажних робіт не вводиться в дію закуплене за кордоном дороге устаткування, наприклад для підприємств легкої, харчової і обробної промисловості.

Багато недоліків в сфері зовнішньоекономічних зв'язків. Навіть західні спеціалісти зазначають, що широкий вихід на зовнішній ринок багатьох радянських підприємств, спільних фірм і кооперативів без належного правового, економічного і кадрового забезпечення «наводнили» Європу дилетантами зовнішньоекономічних зв'язків. З цієї причини значна кількість угод укладається без знання особливостей кон'юнктури на міжнародному ринку.

Ділки тіньової економіки, використовуючи недосконалість законодавства, активно залучають посадових осіб до злочинних махінацій щодо укладання зовнішньоторговельних угод, до незаконного вивезення за кордон стратегічної сировини і особливо цінних матеріалів. Тільки в 1990 році в результаті викриття таких «операцій» державі повернуто сировини і матеріалів на суму більше трьох мільйонів карбованців.

Є в цій проблемі й інший не менш важливий бік. Ми маємо дані, що зв'язані із спецслужбами і міжнародними злочинними формуваннями окремі іноземці намагаються ввійти в сферу діяльності спільних підприємств і кооперативів, підкорити своєму впливові ділову активність посадових осіб і кооператорів на основі матеріальної залежності і комерційної вигоди, втягнути у протиправну діяльність і використати їхні можливості для збирання розвідувальної, в тому числі незапатентованої пріоритетної науково-технічної інформації.

— Нині велика кількість людей може вільніше пересуватись за межі республіки. Це особливо стосується наших західних кордонів. Тут, очевидно, також є проблеми?

— Рік у рік зростають масштаби контрабандних операцій, незаконного вивезення цінностей і товарів за кордон, зрощення контрабандистів з ділками тіньової економіки. Незаконно нажиті гроші перетворюються ними на валюту, золото, діаманти, історичні і культурні цінності, які нелегальним шляхом переправляються за кордон. Активно налагоджуються зв'язки із зарубіжними контрабандистами. Особливо напружена обстановка склалася на прикордонних пунктах міжнародних сполучень з країнами Східної Європи. Незаконні товарні і валютні операції кримінального світу через кордон набувають дедалі більшого поширення, скоординованого характеру. Нами було викрито операції контрабандних угруповань із громадян Польщі і жителів України, які дестабілізуюче впливали на споживчий ринок західного регіону республіки. Досить сказати, що в результаті викриття в 1990 році протиправної діяльності 23 таких міжнародних груп вилучено і повернуто державі товарів на суму 15 мільйонів карбованців.

Лише в січні-лютому цього року УКДБ по Закарпатській області порушено дев'ять кримінальних справ, за якими за контрабанду притягнуто до відповідальності 9 китайських громадян, які незаконно з метою збагачення доставили 89 кілограмів перлин на суму більше трьох мільйонів карбованців.

— Тіньова економіка і організована злочинність. Чи можна говорити про їх причетність до фактів економічного саботажу?

— Тіньова економіка за допомогою організованої злочинності посилює свій дестабілізуючий вплив на політичну і соціально-економічну ситуацію. Часто замість закупівлі передових технологій, розширення виробництва товарів народного вжитку зміщуються акценти від суто державних інтересів до задоволення тимчасових, а то й корисливих цілей. Під виглядом «бартерних» угод процвітає натуральний і нееквівалентний товарообмін. У січні ц. р. із КНР на адресу одного із херсонських підприємств «за бартером» був відправлений вагон, у якому — 700 шуб з натурального хутра на суму більше одного мільйона карбованців. До цього часу вагон до адресата не прибув. До розшуку змушені були підключитися співробітники КДБ. Встановлено, що вже на початку січня вагон знаходився в Читинській області і був пограбований злочинцями.

Ось чому ми беремо під контроль великі контракти з імпорту продуктів, товарів народного споживання, особливу увагу приділяємо питанням збереження вантажів, направлених каналами гуманітарної допомоги.

— Дефіцит промислових товарів і продуктів сприяє злочинам у торгівлі. Яких заходів вживають органи КДБ?

— Як тимчасовий захід ми розглядаємо сприяння господарським органам і органам управління в контролі за виробництвом, зберіганням, розподілом і реалізацією основних видів продуктів, промислових товарів. При цьому є численні факти виявлених крадіжок і спекуляцій з участю посадових осіб.

— З якими проблемами вам доводиться зустрічатися сьогодні?

— Скажу відверто, незважаючи на вжиті заходи в цілому на «фронті» боротьби з організованою злочинністю, поки що істотних змін на нашу користь не сталося.

Викликають занепокоєння такі моменти, як посилення збройних злочинних елементів. У республіці лише минулого року в ході оперативно-розшукової роботи правоохоронними органами вилучено більше 2,5 тис. стволів нарізної вогнепальної зброї, більше 300 кілограмів вибухівки.

На контрольно-пропускних пунктах в'їзду в республіку з-за кордону було конфісковано більше 200 стволів вогнепальної і газової зброї, більше п'яти тисяч одиниць боєприпасів.

На території республіки у розшуку близько трьох тисяч одиниць викраденої зброї. Безперечно, перед усіма правоохоронними органами стоять завдання (вони поставлені перед працівниками КДБ) зробити все, щоб зброя не використовувалася злочинними елементами.

Виходячи із складної криміногенної ситуації на Україні, є, на мій погляд, необхідність, не чекаючи вирішення проблем на союзному рівні, прийняти пакет нових законодавчих норм, які дозволять створити правову основу для посилення протидії організованій злочинності, підвищити ефективність роботи правоохоронної системи.

Правознавці і практики висловлюють пропозицію про внесення в кримінальне законодавство республіки статті, яка формулює поняття, ознаки організованої злочинності і визначає відповідальність організаторів, керівників та інших осіб за участь у злочинах. Слід створити єдиний республіканський контрольно-ревізійний орган для участі в розслідуванні великих господарських справ, проведення відповідних експертиз.

Ураховуючи підвищену суспільну небезпеку організованих злочинів, потрібно було б прискорити рішення про визнання судовими доказами матеріалів, одержаних під час оперативно-розшукової діяльності (звукозапис, кінофотозйомки та ін.), а також введення, як це існує в зарубіжному законодавстві, судового імунітету (непритягнення до кримінальної відповідальності) свідків з числа неактивних учасників злочинних груп, які сприяють у викритті протиправних дій небезпечних організованих формувань.

Вів розмову Анатолій ФЕДОРІВ.

[redacted]

Продовження. Початок в №№ за 16 і 20 березня 1991 року.

ЯКИЙ СОЮЗ НАМ ПРОПОНУЮТЬ?

Уважно ознайомившись з уже другим варіантом проекту Союзного договору — Договором про Союз суверенних республік, я дійшов висновку, що в цьому документі все ж таки залишилось чимало суперечностей. Ось приміром, у першому абзаці розділу «Основні принципи» записано, що «кожна республіка — учасник Договору є суверенною державою», а в другому, де дається визначення Союзу РСР,— буквально таке: «Союз РСР — суверенна федеративна демократична держава, що створена в результаті добровільного об'єднання рівноправних республік і здійснює державну владу в межах повноважень, якими її наділили учасники Договору».

Так от, не треба закінчувати Оксфорд, Гарвард чи навіть КПІ, аби зрозуміти: підписавшись під цим, республіки будуть підпорядковані державним структурам Союзу. Це підтверджує і розділ «Устрій Союзу». У статті 5 сказано, що до повноважень Союзу належатимуть: визначення та охорона кордонів, державна безпека, організація оборони та керівництво Збройними Силами. Контролюватиметься й економічне життя республік шляхом збереження єдиної фінансової, кредитної, грошової систем та інших важелів, комплекс найголовніших видів транспорту тощо. Про яку ж повноту влади республік може йти мова, про який суверенітет?

Цікавою з точки зору оцінки позиції авторів проекту є стаття 1, в якій для учасників Договору передбачено право вільного виходу з Союзу у встановленому ними порядку. Існуючий союзний закон про вихід тут до уваги братися не може, оскільки цей, поспіхом зроблений у зв'язку з виникненням прибалтійської проблеми, закон закріплює якраз право центру не допустити зменшення своєї території.

Якщо проект і не передбачає механізму виходу, то принаймні, підказує здоровий глузд, має бути встановлений термін Союзного договору, по закінченні якого республіки могли б поставити питання про зміну його концепції, внесення змін до тексту статей, термінології тощо, або з певних причин й відмовитись від подальшого членства в Союзі. Але про це в проекті жодного слова.

Про те, як «турбуються» автори проекту про суверенітет республіки, свідчать хоча б такі положення проекту, де сказано, що повноваження Союзу не можуть бути змінені без згоди всіх республік (стаття 5 розділу II), і те, що кожна республіка може шляхом укладення угод з Союзом додатково передати йому здійснення окремих своїх повноважень, а Союз за згодою всіх республік передати одній або кільком з них здійснення на їх території окремих повноважень (стаття 6).

Як бачимо, для збільшення прав якоїсь з республік потрібна згода всіх членів Союзу. А де гарантія того, що це буде вигідно всім республікам? З другого боку, Центр, маючи величезні і, фактично, незмінні права, а отже, й величезну владу, зможе, вчинивши тиск на керівництво тієї чи іншої республіки, ще більш урізати її і без того куці права, не запитавши на це згоди в решти «суверенних держав». Цим фактично закріплюється можливість поступового перетворення Союзу РСР в повністю унітарне державне утворення.

У проекті є розпливчасті, неконкретні формулювання, скажімо, як у частині другій статті 7, де йдеться про те, що республіки є власниками землі, її надр та інших природних ресурсів, а також державного майна, за винятком тієї його частини, яка на договірній основі закріпляється за Союзом у власність для здійснення ним своїх повноважень. А хто і як визначатиме, яка частина землі, основних фондів, робочої сили, інтелектуального потенціалу України необхідна Центру для реалізації його повноважень?

Не можна не звернути уваги й на те, як автори проекту планують у майбутньому розв'язувати конфлікти та неузгодженості між Союзом і республіками (а вони неминучі, оскільки буквально закладені в статтях проекту). Йдеться про те, що конфліктні ситуації мають врегульовуватись шляхом погоджувальних процедур, якщо ж це не дасть позитивного результату, передаватимуться для розгляду до Конституційного суду.

Хоч далеко не все зрозуміло тут із терміном «погоджувальна процедура», але мене більше хвилює проблема Конституційного суду. У проекті йому присвячена стаття 17, але в ній немає жодного слова про те, як і ким цей суд має створюватися, яке представництво матимуть у ньому республіки тощо. Недовершеність цієї статті може в перспективі стати небезпечним підводним каменем для республіканських суверенітетів.

Припустимо, республіки підписують Договір у сьогоднішньому варіанті. Переконаний, союзна влада відразу ж зробить все можливе, аби прийняти такий закон про Конституційний суд і таким чином провести його формування, щоб за всяку ціну зберегти свій контроль над цим, без сумніву, ключовим органом. Враховуючи ж ту величезну владу, яку буде мати Центр після укладення Договору (у запропонованому проекті, звичайно) упевнений, що досягти йому цього вдасться.

Передбачено, що одна з палат Верховної Ради — Рада Союзу — обиратиметься населенням усієї країни по виборчих округах з рівною кількістю виборців. Вибачте, про яку ж рівність республік може йтися, якщо в одній буде приблизно стільки ж, скільки представників усіх інших республік разом узятих?

Як на мене, автори проекту, підписаного Президентом, виявили свою позицію щодо суверенітету республік уже тим, як вони врахували в цьому документі декларації про суверенітет, прийняті республіками. Складається враження, що автори проекту Союзного договору або взагалі не мали перед собою текстів цих декларацій, або принципово не враховували їх положень.

За моїми підрахунками, їх проект містить не менше десяти принципових розбіжностей з нашою, українською, Декларацією. Не буду деталізувати. Хто бажає, сам може порівняти ці два документи і переконатись, як «високо» оцінюється волевиявлення українського народу.

Зміст статей та загальна спрямованість проекту переконують у тому, що головне його завдання — збереження в межах нинішнього Союзу єдиної авторитарної держави. Так, проект договору можна зробити (і порівняно з попереднім дещо зроблено) демократичнішим, викинувши з нього найбільш одіозні місця, ввівши статті, які частково розширять права республік. Можна, при бажанні, переробити цілі розділи, змінити навіть назву майбутньої союзної держави. Президент, його оточення, консервативна більшість союзного парламенту, безсумнівно, підуть на поступки республікам, хоча опір їх вимогам і вчинять. Адже проект Союзного договору містить так багато неприйнятних для народів Союзу статей і положень саме тому, що і створювався він з урахуванням неминучості майбутніх поступок республікам, із своєрідним запасом міцності проти їх вимог. Змініть у цьому документі хоч третину статей, але його загальна спрямованість на збереження «єдиної-неділимої» залишиться.

Не можна обійти увагою ще одне питання, а саме: з ким республікам пропонується укласти Союзний договір?

Що б там не говорили з високих трибун, у разі підписання такого Договору будь-яка республіка визнала б певні зобов'язання не перед іншою суверенною державою, а перед Центром. У цьому переконує вже зміст самого проекту. Що ж таке Центр? Це, по-перше, сам Президент зі своєю командою та майже необмеженими правами, по-друге, численне чиновництво союзних міністерств та відомств з його цілком зрозумілим прагненням зберегти за собою право диктувати свою волю республікам, по-третє, керівництво Збройних Сил та КДБ (значною мірою і МВС СРСР).

Отже, нам пропонується підписати Договір зі структурами, об'єктивно не зацікавленими в нашому суверенітеті.

Виходячи з викладеного, я роблю висновок: ніякого Союзного договору з Центром, а тим більше підготовленого самим Центром Україна не повинна підписувати.

Якщо хтось побоюється, що республіка не виживе без його підписання, то він може бути спокійним — підписання Союзного договору, а точніше, укладення угод між Союзними державами вже відбувається. Але йде воно нормальним, природним, логічним шляхом — шляхом підписання угод про співробітництво між республіками. Україна вже підписала такі угоди з більшістю республік. Ці документи, укладені на найвищому рівні, конкретизовані економічними угодами між урядами, а також між окремими підприємствами, організаціями республік, і виконуватися вони мають неухильно.

Якщо ж після цього суверенні держави визнають за необхідне створити якийсь координуючий їхнє співробітництво орган, а то й підписати певний, регламентуючий основи їхньої взаємодії, документ, вони це зроблять без усякого тиску.

Оце й буде новий Союз, укладений вільними державами, а не підписаний залежними територіями з військово-бюрократичною, за природою своєю запрограмованою на командні, репресивні методи, силою — нинішнім Центром.

Олександр ГОНЧАРУК,
працівник освіти.

Вишневе
Київської області.

А СОЮЗУ ТАКИ БУТИ!

(З ПРИВОДУ СТАТТІ І. ЗАЙЦЯ І Ю. РУБАНА «ЧИМ НАС АГІТУЮТЬ ЗА СОЮЗНИЙ РЕФЕРЕНДУМ»... — «ГОЛОС УКРАЇНИ», 1991, № 50)

Відповісти на цю публікацію мене змусив ряд обставин. Спрямованість і тональність статті. Надзвичайна сміливість, з якою автори препарують мої погляди. Їхні претензії на непохибність оцінок історичних подій і процесів. Легковажність, з якою вони програмують перехід від Союзу Радянських Соціалістичних Республік до поки що не маючої чітких контурів Співдружності суверенних держав.

Автори вдалися до широкого викладу власних поглядів і навіть міркувань з тих питань, які мною не порушувались. Судження ж щодо Російської імперії, природи і ролі Радянської держави — хоча й справа совісті авторів, але це не полемічний запал, а нестримне бажання представників так званих демократичних сил розвалити Союз, довести до абсурду ідею державної суверенності України.

Однак сьогодні важливі не стільки обридлі всім теоретичні мудрування, скільки практично спрямовані аргументи на захист своєї позиції.

Те, що автори розглядають мої міркування «як позицію керівництва правлячої партії, а відтак і парламентської більшості», мені імпонує, бо це правда. Та коли вони водночас зазначають, що я виступаю проти ліквідації будь-яких інститутів «оновленої федерації», то це вже некоректно, нелогічно, не личить відкритій полеміці. Таке твердження суперечить суті роботи комуністів і, звичайно, моєї у Верховній Раді УРСР. Добре відома всім і позиція ЦК Компартії України щодо майбутнього Союзу. Автори ж, відстоюючи своє ідеологічне антисоюзне кліше, стереотипно вишукують аргументи тільки проти Союзу. Чи не тому, що йдеться про федерацію саме радянських соціалістичних республік?

Що референдум вирішував фактично лише одне питання, — бути чи не бути Союзу РСР, — це автори, звісно, знали. Але яким бути Союзу — в значній мірі залежить від усіх нас, народних депутатів. Головне, що суверенні республіки самі створюватимуть нову федерацію. То чи варто докладати стільки «інтелектуальних» зусиль, щоб доводити «згубність» для України Договору, обговорення і реальне наповнення якого ще попереду? Гнівні ж тиради щодо «імперії з тоталітарним державним устроєм» сьогодні годяться хіба що для безпредметних мітингових балачок.

Роздумувати так, як автори, про зовнішню безпеку майбутньої України при виході з Союзу означає одне із двох: або відірватись від реальності, або навмисне подавати все політично зорієнтовано на відокремлення. В їх уявленнях настала якась мирна ідилія, бо «Європа від блокових структур протистояння переходить до системи колективної безпеки».

Так, переходить. В першу чергу завдяки радянській політиці. За створення такої системи Радянський Союз, як відомо авторам, бореться понад 60 років. Однак і зараз, при безперечних зрушеннях, основне питання — про військово-політичне блокування — не вирішується. НАТО залишається. Що ж радять автори: зламати загальносоюзну військову організацію, а потім будувати якісь нові структури — «систему оборони Співдружності суверенних республік?» Що це — щоб себе трохи заспокоїти?

ЦК Компартії України на XXVIII з'їзді комуністів республіки чітко виклав свої позиції з цих проблем. Як і з питань національно - державного будівництва, читайте, вивчайте.

Не можна пройти мимо твердження авторів, що «можливість інтеграції республік у світовий економічний простір є значно вищою і потенційно вигіднішою, ніж інтеграція СРСР як єдиної держави».

Представники ділових кіл, впливові політики і економісти країн світу по-іншому, до речі, реальніше оцінюють таку можливість, тому хочуть вести справи насамперед з Союзом РСР. Що ж, тут велика політика. А Україна в європейському економічному просторі програла б зразу і катастрофічно.

Причини зрозумілі. Можливості теж не такі, як, мабуть, всім хотілось би.

Слід зважити хоча б на масштаби експорту в розрахунку на душу населення в ФРН і Українській РСР: 5700 і 200 доларів (в 1989 році). По цьому показникові УРСР поступається практично всім європейським країнам.

Ще про те, як автори звинувачують мене у відмові від Декларації про державний суверенітет України. Цієї нісенітниці вони могли б уникнути, якби були сумлінні, звернулись до стенограм та до тексту Декларації, щоб чітко з'ясувати для себе хоча б питання загальносоюзної власності на території республіки.

Мені здається більш патріотичною така позиція, щоб не зупинятися на заяві про суверенітет і ставити подальші запитання. В яких умовах суверенітет буде реальним, а в яких залишиться заявою про наміри? За яких взаємин з іншими суверенними державами виграє народ України, а які умови більш сприятливі окремим політикам для реалізації своїх суто політичних інтересів? Саме використання всього потрібного, живого, що склалося у відносинах між Україною та іншими республіками, є політично конструктивним і економічно доцільним.

Вочевидь, що пересмикування, натаскування, наклеп відповідають «демократичним» уявленням авторів про полеміку і допускались заради того, щоб схилити громадян України до своєї позиції: «ні» союзному референдумові.

Що ж, український народ уже вкотре своє вагоме слово виболів і сказав. Майже дві третини дорослого населення Української РСР, що голосували, висловились за збереження і оновлення Союзу РСР, розвиток України в його складі. Цим підтверджена і правильність лінії комуністів, ЦК Компартії України на зміцнення Союзу, яку ми послідовно відстоювали, виходячи із життєвих інтересів людей.

Автор статті «Референдуму — так!»

Анатолій САВЧЕНКО,
народний депутат УРСР,
секретар ЦК Компартії України.

«ГЕЙ, ... ВИХОДЬ ... АБО ПЕ... УКРАЇНСЬ...

ЯКЩО ВМИРАЄ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕАТР — ВМИРАЄ НАЦІЯ.

Федеріко Гарсія ЛОРКА.

Юрій КІБЕЦЬ

У 1919 РОЦІ в Києві на сцені колишнього театру Бергоньє розпочав свою діяльність Перший державний драматичний театр України, нині Дніпропетровський український музично-драматичний театр імені Т. Г. Шевченка. Через 70 літ шевченківці відзначили свій ювілей. На кін найстарішого культурного закладу в республіці завітали ветерани театру й молодь, громадськість Дніпропетровщини.

Сидів серед почесних гостей і колишній головний режисер цього театру, а нині викладач Дніпропетровського театрального училища Володимир Олександрович Божко. Вслухався в натхненні поезії Павла Тичини: «Молодий я, молодий, Повний сили та одваги. Гей, життя, виходь на бій, — Пожартуєм для розваги! Гей, життя, ставай, тремти!..». То не принагідна цитата, то щось значно ближче, рідніше — адже Тичина був першим завлітом Першого українського державного...

Минув час, і шевченківці знову зібралися разом, так би мовити, в тісному сімейному колі. Щоб знову вшанувати. Вшанувати Людину, Громадянина, Митця. На цей раз скромно відзначали 60-річчя з дня народження й 40-річчя творчості Володимира Божка. Ні, не солоденький ювілей то був. То відбулась розмова з Історією! Звісно, це сталося після офіційної частини, під час якої зачитувалися вітальні телеграми від Ю. Яковлєва, В. Тихонова, Е. Бистрицької, В. Канівця, Ю. Збанацького, інших майстрів сцени і слова.

На знімках Анатолія КРАСНОЖОНА — сцени з вистави «Лист запорожців турецькому султану».

Юрій Іванович КІБЕЦЬ закінчив Дніпропетровський університет. Започаткував і видав «Бібліотеку в мініатюрі» — книжечки-буклети про бандуристів, майстрів народних мистецтв Придніпров'я і Приорілля.

Член Спілки письменників України. Поет, публіцист, перекладач. Автор п'яти книжок поезій. Переклав лібретто рок-опери А. Вознесенського «Юнона» і «Авось». Працював редактором республіканського видавництва «Промінь» (тепер — «Січ»). З 1987 року — заступник директора Дніпропетровського музично-драматичного театру імені Т. Г. Шевченка. Веде постійну рубрику «Вогні рампи» в газеті «Дніпро вечірній».

«Гей, життя, виходь на бій!..»

Вийшов колись на бій і Володя з козацького роду Божків, селянський нащадок з Приорілля. Не знав, не відав Божко-наймолодший, яким тяжким буде той бій, вірніше, громадянська битва за права українського слова, національного мистецтва, шевченківського — Кобзаревого! — театру.

Знову і знову запитую себе: чому, коли лунали схвальні цитати про Митця із рецензій у «Правде», «Советской культуре», «Культурі й житті», «Літературній Україні», Володимир Олександрович сидів на святковій сцені дещо розгублений, приховано сумним виразом очей ніби вибачаючись за пройдений шлях? Ні, не смуток — прихований біль ясно прочитувався на обличчі. Може, то звична і звичайна гра, принагідний сантимент? О, якби то тільки так!

...Не можна змовчати, не сказати людям, що не десь далеко і не так давно діялося те: приниження митця, повільне, моральне вбивство кращих намірів, святих поривань душі. Хитромудро заважали режисерові втілити не тільки «Невольника» (мовляв, то ж у Львові чи в Чернівцях можна, а нам тут, у «столиці сталі й чавуну» — навіщо?), а й «Нащадків запорожців» О. Довженка.

НАВІЩО?

Навіщо ставити «Титарівну» М. Кропивницького. «Бондарівну» чи «Савву Чалого» І. Карпенка-Карого? Догідливі придвірні «театрознавці» й аргументацію хутко знаходили — мовляв, **хто** дивитиметься цю патріархальщину? Кому в енергетично-кібернетичний вік потрібна ота козаччина?

Геть архаїку, кроком руш — до атомних станцій, планетарного мислення, космічного — подалі від гарб і чумаків — світовідчуття!

— Люди добрі, та як же без української класики в українському театрі? — довірливо-наївно запитував молодий режисер Божко.

— А вы разве не знаете? В вашем же коллективе «подавляющим большинством» завершилось голосование за то, чтобы снять с репертуара спектакль «Марина» — пьесу Н. Зарудного по поэме Т. Шевченко, — чув у відповідь від бюрократа з високих інстанцій.

Спогади, спогади... То радісні, як спалахи розквітлих вишень, а більше — гірких, мов полин у рідному степу. На рідному Приоріллі. Це саме там, у старовинному козацькому селі Котівці, полюбляв погомоніти з селянами Дмитро Яворницький, бував Борис Грінченко, мандрував Іван Манжура. Відвідав мальовничу Оріль і Кобзар, залишивши у спадок кілька малюнків «На Орілі». Це ніби з тих духмяних степів прикотився могутній сміх-сміховище на всесвітньовідому картину Іллі Рєпіна «Запорожці...» (в Парижі її нарекли «пересувною академією слов'янського сміху»). А ще раніше, в сиву давнину, київські князі Святополк і Рюрик розбили-полонили на Орілі половецького хана Коб'яка.

Пізніше не раз заходили на вогник актори-шевченківці до академіка Яворницького, який проживав тут же, в Катеринославі, аби порадитися щодо козацьких звичаїв, чумацького вбрання. Щоб не сфальшивити на сцені! Щоб не збрехати в душі. Ще з тих пір Володимир Божко, хоча й був хлопчаком-юнаком, полюбив щиро театр, покохав душею цей **простір** — творчості — широкої, вільної, як степ козацький.

Дике Поле, Луг Великий...

Не такий і здичавілий був він, степ. П'ять із дев'яти Запорозьких Січей знаходились тут, на цій землі. Густа мережа шкіл, впроваджених козаками — народних ремесел, загальної грамоти, церковної науки. Та й сама Січ Запорозька — Академія Народної Мужності.

— Люди **добрі,** навіщо ви вилучаєте «Наймичку» І. Карпенка-Карого з репертуару? — щиро здивувався вже не юнак, а муж досвідчений, митець дорослий Божко, — НАВІЩО?

— Так надо, — пихато відповів всесильний, всюдисущий, вседержавний БЮРОКРАТ, — ищите современность. Углубляйтесь. Шахты есть, скважины, рудники. Домны, терриконы, полигоны. Атомострои, метрострои, газопроводы. Проводы в армию, проводники, полупроводники. Водники, подводники, международники...

— То хоча б «Назара Стодолю» Тараса Шевченка давайте поставимо. Адже театр найменовано іменем Кобзаря! Український у нас театр чи не український? Чи я вже нічого не розумію?

— Так точно, Вы ничего не смыслите в репертуарной политике. Где, спрашивается, равнение на правофланговых соцсоревнования? Сколько можно носиться с этим Шевченко? Проснитесь, посмотрите за окно — XX век давно!

— Добродії, прошу вас, благаю — вдесяте і всоте, — залиште «Стодолю»!

— Хоть и сто раз просите, с архаикой будем бороться! Будем!

— То що, виходить, як при Валуєві, — не **пущать?!**

— Вот именно, не пущать!

...Дорогі читачі, це — не уривок з водевілю. Це — гірка пекуча правда. ПРАВДА ПРО КРИВДУ. Про велику кривду національного мистецтва у XX столітті, в центральній Україні, біля найширшої течії Борисфена-Славутича. Про злочинну кривду народної духовності — в добу брежнєвсько-сусловської демагогії.

«Урра, урр-ра, урра ДВІЧІ ОРДЕНОНОСНІЙ ДНІПРОПЕТРОВЩИНІ!» — ось такі театралізовані видовища тоді були в моді, витіснивши все людське, скромне, щире. Парадність навально. нахабно лізла в очі народній совісті, набридливо нав'язувала свої залізобетонні сценарії замість народних п'єс; нищилося все свіже, оригінальне, творчо незалежне. Рік за роком. Сезон за сезоном. Нищився національний театр. І якщо якийсь актор запивав, інший потрапляв до психіатрички, третій ішов від дружини, котра клюнула на вигоди та принади парадного мистецтва — ось тоді відповідні функціонери жваво цікавилися українським театром! Ще б пак, було чим поживитися, в яку щілину зазирнути, яку блоху за кулісами впіймати! Імітація «турботи» про колектив досягла апогею в печальній історії з режисером Риммою Устимівною Степаненко.

Сталося так, що обміщаненість і обмеженість тодішніх **«окремих»** службістів-моралістів, від кого залежала доля вистави, людини, режисерської мрії, позбавила творчу особистість життя — в прямому розумінні. Р. Степаненко поставила комедію М. Стельмаха «Кум королю». Тодішній голова Дніпропетровського облвиконкому Хвостенко, завітавши на прем'єру, впізнав... власну потилицю. Принаймні, так йому здалося. Випадково чи ні змалював сценограф добре відому сільським трударям потилицю Начальника, — ніхто не розбирався. З шаленою швидкістю закрутилася «борня» з беззахисною, інтелігентною жінкою: були організовані скарги голів колгоспів області на режисера Степаненко — мовляв, вистава ідейно шкідлива. Колесо «розправи» набирало обертів: кабінетні прокльони, публічні прокляття, відлучення від комуністичної віри. Анафема, анафема! На «двічі орденоносній» Дніпропетровщині вміли проводити п-пр-ри-нципові збори (згадаймо хоча б істо-

рію з ром...
ся Гончар...
далі, в Кі...
Устимівни...
на кварт...
ровську. ...
вимагати ...
ник місько...
з двома ...
у грубій ...
партквито...
цьому... П...
спішали! ...
потрапили...
герострат...
жінка нев...
ру.

І її, Р...
рятувати...
в Храмі ...
витає до...
можна і...
Але за ...
той, хто...
лини в ж...
ком. Осн...
на.

Смерт...
сера гл...
колектив...
В. Божк...
ат... е...
але в йо...
вавий р...
незагойн...

С...

ру. Теат...
цював к...
женко, ...
лися-ут...
толь Пе...
чина, ...
таких ...
нальних...
А. Буч...
І. Мар...
глібськ...
рименту...
раптом ...
ких ІН...

— В...
оскорбл...

— ?...

— Д...
атра.

— Н...
Дозвол...

— Т...
по-русс...
театре.

— І...
я від а...
петиція...
атру, я...
мистец...
вою то...
цю, яки...
це укр...
україн...
чогось...

— Д...

бленний, прихова-
виразом очей ніби
за пройдений
е смуток — при-
ясно прочиту-
бличчі. Може, то
чайна гра, прина-
мент? О, якби
к!
на змовчати, не
дям, що не десь
так давно ділялося
ння митця, по-
ральне вбивство
ірів, святих пори-
Хитромудро зава-
еровi втілити не

раніше, в сиву давнину, київські князі Святополк і Рюрик розбили-полонили на Орілі половецького хана Коб'яка.

Пізніше не раз заходили на вогник актори-шевченківці до академіка Яворницького, який проживав тут же, в Катеринославі, аби порадитися щодо козацьких звичаїв, чумацького вбрання. Щоб не сфальшивити на сцені! Щоб не збрехати в душі. Ще з тих пір Володимир Божко, хоча й був хлопчаком-юнаком, полюбив щиро театр, покохав душею цей **простір** — твор-

ПРО КРИВДУ. Про велику кривду національного мистецтва у XX столітті, в центральній Україні, біля найширшої течії Борисфена-Славутича. Про злочинну кривду народної духовності — в добу брежнєвсько-сусловської демагогії.

«Урра, урр-ра, урра ДВІЧІ ОРДЕНОНОСНІЙ ДНІПРОПЕТРОВЩИНІ!» — ось такі театралізовані видовища тоді були в моді, витіснивши все людське, скромне, щире. Парадність навально. нахабно лізла в очі народній совіс-

рію з романом «Собор» Олеся Гончара). Але Гончар був далі, в Києві, а от до Римми Устимівни ввірвалися прямо на квартиру в Дніпропетровську. Вдерлися, почали вимагати партквиток. Працівник міськкому партії Уланов з двома «супроводжуючими» у грубій формі відібрали партквиток, погрожуючи при цьому... Поспішали, дуже поспішали! І таки встигли — потрапили в Історію з тавром геростратів. Вбита морально, жінка невдовзі пішла з театру.

те! А где же интернациональное воспитание?

— Без істинного, справжнього, чистого національного не може бути інтернаціонального. Все інше...

— Ну ладно, разберемся. Идите... работайте. Мы разберемся!

Повернувся Божко до рідних стін Храму. До однодумців. До єдиновірців. До друзів по творчості. А думка не покидала: хто, з якою метою обливає його працю брудом? Майнула здогадка — чи не ота група заробітчан-хал-

ли: «Пусть живет в веках дважды орденоносная Днепропетровщина! Уррр-ра-аа!!!»

НЕМАЄ орденів у режисера В. Божка. Немає також жодного звання. Свого часу анулювали ордер на довгождану квартиру, та й всілякими іншими засобами нівелювали цю яскраву особистість. З часом позбавили можливості на всю могутню силу творити на сцені театру імені Т. Г. Шевченка, а саме — перевели на посаду викладача Дні-

мітивний
спільність
ликого Ма
лодарює
чималого
ворогів на
відроджен
ціональної
ності, скл
лення нов
інської РС
ся на Вер
це болить
святість
світська р
ке подвиж
титься ім'я

Юрій КІБЕЦЬ

«ГЕЙ, ЖИТТЯ, ВИХОДЬ НА БІЙ!», АБО ПЕКЛО І РАЙ УКРАЇНСЬКОГО ТЕАТРУ

Сьогодні — М

евольника» (мов-
Львові чи в Чер-
на, а нам тут, у
алі й чавуну» —
й «Нащадків за-
О. Довженка.
?
тавити «Титарів-
Кропивницького,
у» чи «Савву Ча-
Карпенка-Карого?
ридвірні «театро-
аргументацію хут-
— мовляв, **хто**
ся цю патріар-
Кому в енергетич-
чний вік потріб-
чина?
архаїку, кроком
атомних станцій,
о мислення, кос-
подалі від гарб і
світовідчуття!
добрі, та як же
ької класики в
театрі? — до-
но запитував мо-
сер Божко.
разве не знаете?
коллективе «по-
большинством»
голосование за
нять с репертуара
«Марина» — пьесу
ного по поэме
ко, — чув у від-
бюрократа з висо-
цій.
спогади... То ра-
алахи розквітлих
більше — гірких,
у рідному степу.
Приоріллі. Це са-
старовинному ко-
елі Котівці, по-
омоніти з селяна-
Яворницький, бу-
Грінченко, манд-
Манжура. Відві-
ничу Оріль і Коб-
вивши у спадок
онків «На Орілі».
тих духмяних сте-
нявся могутній сміх-
на всесвітньовідо-
Іллі Рєпіна «За-
(в Парижі її на-
есувну академією
сміху»). А ще

чості — широкої, вільної, як степ козацький.

Дике Поле, Луг Великий...

Не такий і здичавілий був він, степ. П'ять із дев'яти Запорозьких Січей знаходились тут, на цій землі. Густа мережа шкіл, впроваджених козаками — народних ремесел, загальної грамоти, церковної науки. Та й сама Січ Запорозька — Академія Народної Мужності.

— Люди **добрі**, навіщо ви вилучаєте «Наймичку» І. Карпенка-Карого з репертуару? — щиро здивувався вже не юнак, а муж досвідчений, митець дорослий Божко.— НАВІЩО?

— Так надо, — пихато відповів всесильний, всюдисущий, вседержавний БЮРОКРАТ, — ищите современность. Углубляйтесь. Шахты есть, скважины, рудники. Домны, терриконы, полигоны. Атомострои, метрострои, газопроводы. Проводы в армию, проводники, полупроводники. Водники, подводники, международники...

— То хоча б «Назара Стодолю» Тараса Шевченка давайте поставимо. Адже театр найменовано іменем Кобзаря! Український у нас театр чи не український? Чи я вже нічого не розумію?

— Так точно. Вы ничего не смыслите в репертуарной политике. Где, спрашивается, равнение на правофланговых соцсоревнования? Сколько можно носиться с этим Шевченко? Проснитесь, посмотрите за окно — XX век давно!

— Добродії, прошу вас, благаю — вдесяте і всоте, — залиште «Стодолю»!

— Хоть и сто раз просите, с архаикой будем бороться! Будем!

— То що, виходить, як при Валуєві, — не **пущать**?!

— Вот именно, **не пущать**!

...Дорогі читачі, це — не уривок з водевілю. Це — гірка пекуча правда. ПРАВДА

ті, набридливо нав'язувала свої залізобетонні сценарії замість народних п'єс; нищилося все свіже, оригінальне, творчо незалежне. Рік за роком. Сезон за сезоном. Нищився національний театр. І якщо якийсь актор запивав, інший потрапляв до психіатрички, третій ішов від дружини, котра клюнула на вигоди та принади парадного мистецтва — ось тоді відповідні функціонери жваво цікавилися українським театром! Ще б пак, було чим поживитися, в яку щілину зазирнути, яку блоху за кулісами впіймати! Імітація «турботи» про колектив досягла апогею в печальній історії з режисером Риммою Устимівною Степаненко.

Сталося так, що обмішаність і обмеженість тодішніх **«окремих»** службістів-моралістів, від кого залежала доля вистави, людини, режисерської мрії, позбавила творчу особистість життя — в прямому розумінні. Р. Степаненко поставила комедію М. Стельмаха «Кум королю». Тодішній голова Дніпропетровського облвиконкому Хвостенко, завітавши на прем'єру, впізнав... власну потилицю. Принаймні, так йому здалося. Випадково чи ні змальовав сценограф добре відому сільським трудярам потилицю Начальника, — ніхто не розбирався. З шаленою швидкістю закрутилася «борня» з беззахисною, інтелігентною жінкою: були організовані скарги голів колгоспів області на режисера Степаненко — мовляв, вистава ідейно шкідлива. Колесо «розправи» набирало обертів: кабінетні прокльони, публічні прокляття, відлучення від комуністичної віри. Анафема, анафема! На «двічі орденоносній» Дніпропетровщині вміли проводити п-пр-ри-нципові збори (згадаймо хоча б істо-

І її, Римму Устимівну, порятувати не встигли. Тільки в Храмі культури, в театрі, витає досі її Душа. Кажуть, можна іноді почути її Голос. Але за однієї умови: якщо той, хто слухає, жодної хвилини в житті не був чиновником. Ось так. Така бувальщина.

Смерть талановитого режисера глибоко пережив увесь колектив. І хоча в той час В. Божко не працював у театрі імені Т. Г. Шевченка, але в його душі з'явився кривавий рубець, а в пам'яті — незагойна рана.

СПОГАДИ, спогади... Ось уже В. Божко — головний режисер Першого українського театру. Театру, де комісаром працював колись Олександр Довженко, в якому плідно трудилися-утверджувалися Анатоль Петрицький і Павло Тичина, де спалахнув талант таких першорядних національних митців, як Н. Ужвій, А. Бучма, Г. Маринич, І. Мар'яненко. Г. Борисоглібська; де сміливо експериментував Лесь Курбас. І раптом — виклик до високих ІНСТАНЦІЙ.

— Вы что себе позволяете оскорблять советских людей?

— ???

— Да, да! Работников театра.

— Кого і чим я ображаю? Дозвольте дізнатися.

— Тем, что запрещаете по-русски разговаривать в театре.

— Існує етика... Дійсно, я від акторів вимагаю на репетиціях і в приміщенні театру, як у Храмі народного мистецтва, спілкуватися мовою того мистецького закладу, який існує реально. Адже це український театр чи не український? Чи, може, я чогось не розумію?

— Да! Опять не понимае-

турників, які не знають ні російської по-справжньому, ні рідної української, але призвичаїлися халтурити методами вульгарного соціологізму, методами штучного «інтернаціоналізму»? Хіба не з тієї групки чулися голоси: «Он игнорирует все русское, интернациональное. Ведь при режиссере Кобринском мы уже ставили спектакли на русском языке».

Якось прийшов на репетицію раніше передбачуваного. З тієї ж групки долинало:

— Всі українські театри вже грають по-руськi, а цей Божко не дає. Прямо націоналіст якийсь.

— Да, националист.

— Куркуль какой-то.

...І пішло-поїхало. З невимовним болем і розчаруванням дивився головний режисер на окремих «інтернаціоналісток», вчорашніх чудових характерних українських актрис, зіпсованих парадним мистецтвом періоду застою, стагнації. Якось, прийшовши додому, записав до щоденника рядки Леся Курбаса про таких осіб: «Найгірша перешкода мистецтву в театрі — це так званий готовий актор, професіонал. Що це таке? Це в більшості рутина, нахабна, зарозуміла, сліпа, не творча. Копія копії. Сосуд традицій. Перекривлене вухо, що прислухається тривожно й жадібно до оплесків, маленька душа — хвора на рецензію».

Копія копії...

А як же Поле Дике? Луг Великий? Совість Народна?

А хто ж будуватиме культуру Придніпров'я, відроджуватиме традиції корифеїв національного театру, примножуватиме духовне добро, заповідане Сірком і Калнишевським, Манжурою і Яворницьким, Глобою і Грінченком?

Не повірите, але на місцевих демонстраціях вигукува-

пропетровського театрального училища. Але живуть його кращі вистави: «Запорожець за Дунаєм» Гулака-Артемовського, «Сватання на Гончарівці» Квітки-Основ'яненка, «Вечір українських водевілів» та інші. Зокрема, на гастролях ці його роботи завжди користуються популярністю. Багатющий досвід Майстер передає юній зміні, чому підтвердженням став великий успіх поставленої ним вистави-концерту «Моя Україна», прем'єра якої нещодавно відбулася в актовому залі театрального училища. Присутні були директори театрів України, навіть невелика делегація молоді з Франції. Квіти, сплески різномовної говірки, слова вдячності — ось ордени Божка. Та ще — окремі акторські долі, такі, як доля Михайла Чернявського.

Педагогічна діяльність, співпраця в рідному колективі театру, товаришування з письменниками, журналістами. художниками — такий діапазон духовності невтомного Володимира Олександровича. Коли йдеться про українську мову, культуру, писемність, він — пристрасний поборник відродження нації, запальний полеміст. Адже, незважаючи на добу плюралізму та гласності, на Дніпропетровщині неприпустимо повільно впроваджується Закон про мови в УРСР, саботується певними колами розширення сфери вживання української мови. Наприклад, іноді доходить до анекдотичності — в колгоспах області навіть корів називають переважно... російськими іменами. Ось такий він, «коров'ячий інтернаціоналізм», успадкований місцевими фараонами і фараончиками від найбільшого Фараоница, титулованого Маршала, Земляка — Брежнєва Л. І. Де-де, а на Дніпропетровщині при-

говорить к
димира Ол
не його сл
гах з коле
ся, ні, я
ний — він
націоналіс
Радує в
справи, щ
Т. Г. Шев
ся «білі п
вороту за
спрямован
вилися ім
ша, Ісаака
мира Вин
раніше ре
тих, заті
Понад 70
українськ
«Оргія» за
їнки, і от
петровці
приємно з
рі — пре
постановці
Колекти
рейшов на
дарування
ректора т
кого вве
система —
в респуб
поставивс
до драмат
лонка, чи
бас» («Не
запланова
А як щир
Божка, ко
й директо
затвердил
ву комеді
ної премії
ка Володи
запорожці
тану» —
вона Чорт
шовому о
кові. Дня
ра комеді
лава Бабі
Здавал
колишні
втілювати
ву часто
хна, мучат
відкладни

ГОЛОС України

ном «Собор» Оле-
. Але Гончар був
ві, а от до Римми
ввірвалися прямо
у в Дніпропет-
Вдерлися, почали
ртквиток. Праців-
му партії Уланов
упроводжуючими»
ормі відібрали
погрожуючи при
спішали, дуже по-
таки встигли —
в Історію з тавром
Вбита морально,
вві пішла з теат-

те! А где же интернациональное воспитание?

— Без істинного, справжнього, чистого національного не може бути інтернаціонального. Все інше...

— Ну ладно, разберемся. Идите... работайте. Мы разберемся!

Повернувся Божко до рідних стін Храму. До однодумців. До єдиновірців. До друзів по творчості. А думка не покидала: хто, з якою метою обливає його працю брудом? Майнула здогадка — чи не ота групка заробітчан-хал-

ли: «Пусть живет в веках дважды орденоносная Днепропетровщина! Уррр-ра-аа!!!»

НЕМАЄ орденів у режисера В. Божка. Немає також жодного звання. Свого часу анулювали ордер на довгождану квартиру, та й всілякими іншими засобами нівелювали цю яскраву особистість. З часом позбавили можливості на всю могутню силу творити на сцені театру імені Т. Г. Шевченка, а саме — перевели на посаду викладача Дні-

мітивний міф про «загальну спільність людей» (доби Великого Малоземельця) ще володарює серцями та умами чималого загону відвертих ворогів національного самовідродження. Проблема національної гідності, суверенності, складні шляхи становлення нових законів Української РСР, що приймаються на Верховній Раді, — все це болить Божкові, все це святість його душі, його світська релігія, його мирське подвижництво. «Да святиться ім'я твоє, Україно!» —

ді, чому молодіжна програма обласного телебачення «2×2» ведеться російською мовою? Чому досі в театрі імені Т. Г. Шевченка, який мусить бути Храмом національної культури, актори переважно спілкуються російською мовою? Чому репетиції теж переважно ведуться по-російському? Хіба таке зневажливе ставлення до рідної мови (яку покликаний театр пропагувати і утверджувати) сприяє **якості** вистав? Дисципліна мови, до речі, для театру — категорія ще й виробнича!

Сьогодні — Міжнародний день театру

...ЖИТТЯ,
...НА БІЙ!»,
...ЛО І РАЙ
...КОГО ТЕАТРУ

му Устимівну, по-
е встигли. Тільки
ультури, в театрі,
її Душа. Кажуть,
і почути її Голос.
ієї умови: якщо
ухає, жодної хви-
ті не був чиновни-
ак. Така бувальщи-

талановитого режи-
ко пережив увесь
хоча в той час
е працював у те-
Т... Шевченка,
душ... явився кри-
ць, а в пам'яті —
рана.

ПОГАДИ, спогади...
Ось уже В. Бож-
о — головний ре-
жисер Першого
українського теат-
, де комісаром пра-
сь Олександр Дов-
кому плідно труди-
джувалися Ана-
цький і Павло Ти-
спалахнув талант
ршорядних націо-
тців, як Н. Ужвій,
Г. Маринич,
енко. Г. Борисо-
де сміливо експе-
в Лесь Курбас. І
виклик до висо-
АНЦІЙ.
то себе позволяете
советских людей?

да! Работников те-

і чим я ображаю?
дізнатися.
что запрещаете
разговаривать в

є етика... Дійсно,
рів вимагаю на ре-
в приміщенні те-
Храмі народного
спілкуватися мо-
мистецького закла-
снує реально. Адже
ський театр чи не
ий? Чи, може, я
розумію?
Опять не понимае-

турників, які не знають ні російської по-справжньому, ні рідної української, але призвичаїлися халтурити методами вульгарного соціологізму, методами штучного «інтернаціоналізму»? Хіба не з тієї групки чулися голоси: «Он игнорирует все русское, интернациональное. Ведь при режиссере Кобринском мы уже ставили спектакли на русском языке».

Якось прийшов на репетицію раніше передбачуваного. З тієї ж групки долинало:

— Всі українські театри вже грають по-руські, а цей Божко не дає. Прямо націоналіст якийсь.

— Да, националист.

— Куркуль какой-то.

...І пішло-поїхало. З невимовним болем і розчаруванням дивився головний режисер на окремих «інтернаціоналісток», вчорашніх чудових характерних українських актрис, зіпсованих парадним мистецтвом періоду застою, стагнації. Якось, прийшовши додому, записав до щоденника рядки Леся Курбаса про таких осіб: «Найгірша перешкода мистецтву в театрі — це так званий готовий актор, професіонал. Що це таке? Це в більшості рутина, нахабна, зарозуміла, сліпа, не творча. Копія копії. Сосуд традицій. Перекривлене вухо, що прислухається тривожно й жадібно до оплесків, маленька душа — хвора на рецензію».

Копія копії...

А як же Поле Дике? Луг Великий? Совість Народна?

А хто ж будуватиме культуру Придніпров'я, відроджуватиме традиції корифеїв національного театру, примножуватиме духовне добро, заповідане Сірком і Калнишевським, Манжурою і Яворницьким, Глобою і Грінченком?

Не повірите, але на місцевих демонстраціях вигукува-

пропетровського театрального училища. Але живуть його кращі вистави: «Запорожець за Дунаєм» Гулака-Артемовського, «Сватання на Гончарівці» Квітки-Основ'яненка, «Вечір українських водевілів» та інші. Зокрема, на гастролях ці його роботи завжди користуються популярністю. Багатющий досвід Майстер передає юній зміні, чому підтвердженням став великий успіх поставленої ним вистави-концерту «Моя Україна», прем'єра якої нещодавно відбулася в актовому залі театрального училища. Присутні були директори театрів України, навіть невелика делегація молоді з Франції. Квіти, сплески різномовної говірки, слова вдячності — ось ордени Божка. Та ще — окремі акторські долі, такі, як доля Михайла Чернявського.

Педагогічна діяльність, співпраця в рідному колективі театру, товаришування з письменниками, журналістами. художниками — такий діапазон духовності невтомного Володимира Олександровича. Коли йдеться про українську мову, культуру, писемність, він — пристрасний поборник відродження нації, запальний полеміст. Адже, незважаючи на добу плюралізму та гласності, на Дніпропетровщині неприпустимо повільно впроваджується Закон про мови в УРСР, саботується певними колами розширення сфери вживання української мови. Наприклад, іноді доходить до анекдотичності — в колгоспах області навіть корів називають переважно... російськими іменами. Ось такий він, «коров'ячий інтернаціоналізм», успадкований місцевими фараонами і фараончиками від найбільшого Фараонища, титулованого Маршала, Земляка — Брежнєва Л. І. Де-де, а на Дніпропетровщині при-

говорить кожна вистава Володимира Олександровича, кожне його слово-притча в діалогах з колегами. Мені здається, ні, я в цьому переконаний — він і є істинним інтернаціоналістом.

Радує ветерана театральної справи, що в театрі імені Т. Г. Шевченка ліквідовуються «білі плями», крутого повороту зазнає репертуарна спрямованість: на афіші з'явилися імена Миколи Куліша, Ісаака Бабеля, Володимира Винниченка та інших раніше репресованих, забутих, затінених драматургів. Понад 70 літ не йшла на українській сцені вистава «Оргія» за п'єсою Лесі Українки, і от одного дня дніпропетровці та гості міста були приємно здивовані: в театрі — прем'єра «Оргії» (в постановці В. Божка!).

Колектив шевченківців перейшов на нові форми господарювання, з ініціативи директора театру В. Бруханського введена контрактова система — чи не найперша в республіці. З розумінням поставився В. Бруханський до драматурга Юрія Подсолонка, чия п'єса «Лесь Курбас» («Не хочу бути паяцом») запланована до постановки. А як щиро зраділо серце Божка, коли він дізнався, що й директор, і члени худради затвердили до постановки нову комедію лауреата Державної премії імені Т. Г. Шевченка Володимира Канівця «Лист запорожців турецькому султану» — адже присвячена вона Чортомлицькій Січі, кошовому отаманові Івану Сіркові. Днями відбулася прем'єра комедії в постановці Ярослава Бабія.

Здавалось би, мрії, молоді колишні мрії Божка почали втілюватися в життя. Та знову часто з тієї чи іншої причини хмариться чоло ветерана, мучать душу десятки невідкладних питань. А й справ-

На жаль, спостерігається парадоксальна річ: заробляння грошей відбувається українською мовою, а спілкування — не українською... Дрібниця? Ні, не дрібниця! Навпаки, великий прорахунок самих акторів: подібна роздвоєність для митця неприпустима, інакше у творчій палітрі в'являється недбалість вимови, лексична бідність, емоційна скутість. І це в той час національного відродження, коли на **мову** театру рівняються школярі, студенти, молодь; коли творчі спілки хотіли б бачити в театрі лідера процесу перебудови, самовідродження.

Рабсько-холопська психологія — мовляв, українська культура є другорядною, вторинною тощо — стала особистою внутрішньою драмою декого з акторів. Навіть заслужених, титулованих, увінчаних лаврами.

— Якби наша вітчизняна духовність не постраждала від культівського й застійного лихоліття, то творчість Тичини, Хвильового, Курбаса, Винниченка, як у Росії — Ахматової, Пастернака, Булгакова, Мейєрхольда, служила б сучасному поколінню набагато ефективніше, — з гіркотою констатує Володимир Олександрович.

Тим часом керівники та координатори театральної справи дивують вчинками, про які не скажеш, що вони наївно-випадкові. Якщо приїжджає зі Спілки театральних діячів УРСР запрошений критик — то так і знайте, що свої болі та тривоги з приводу занепаду української сцени він неодмінно виголосить... російською. Якщо надходять із облуправління культури циркуляри (вказівки про звіт за сезон) — так і чекайте, що знову в діловому листі є пропозиції «отчитаться... собрать сведения... подвести итоги...» і так далі. Навіть

коли йдеться про допомогу в проведенні районної ялинки для дітей — шевченківці одержують із райкому партії грізний папірець: «Обеспечить...» Триває «тихе життя», і що там якісь закони про мови?

З перелічених фактів видно, що перебудовою в мовному питанні на Дніпропетровщині й не пахне. Міцну, як бетонна стіна, основу для денаціоналізації мистецтва заклав застійний період! І ота поверхова радість, що вдалося освітянам відкрити, приміром, кілька десятків українських шкіл чи українських класів, зовсім не компенсує хронічного духовного неробства в цьому питанні відповідних комісій, інстанцій тощо. А результати такого відчуження від виконання Закону про мови в УРСР шевченківцям — найвидніші: скажімо, на привітання Діда Мороза діти дніпропетровських шкіл розгублено мовчать. Тоді досвідчені актори синхронно перекладають українське привітання на російське, тобто замість «Доброго здоров'я», «Доброго дня», «Ласкаво просимо!» дітям мовиться «Здравствуйте, дорогие дети!». Тоді першокласники сміливішають, хором відповідають: «Здравствуйте...» Ось так проходило Новоріччя в національному театрі. А приготували ж актори чудовий сюрприз наймолодшому глядачеві — музичну казку «Котигорошко» А. Шияна, в постановці Миколи Мальцева (з чудовою музикою Наума Нусбаума).

«Сьогодні — діти, а завтра — народ!» — ці мудрі слова О. Гончара не раз наводив педагог і режисер Божко на різних активах та нарадах. Та ба — не хвилюють ці слова тих, від кого найдужче залежить майбутнє юного покоління. Вечір, присвячений 50-річчю заснування Дніпропетровського театрального училища, проводився... (правильно, ви вже здогадалися) по-російськи. Бідною Попелюшкою відчуває себе українська мова в музеях, творчих спілках, вузах.

Що ж конкретного робиться в стінах Першого державного українського театру? Останнім часом театр став воістину Народним Домом, в якому відбуваються засідання Товариства української мови імені Д. Яворницького, шевченківські читання, Тарасові вечорниці; тут пройшло кілька аукціонів і виставок петриківського розпису, персональна виставка Федора Панка (виручені кошти переказано на пам'ятник Яворницькому), відбувся фестиваль-огляд дитячих фольклорних колективів, конкурсний перегляд кращих молодіжних вистав. Окремі засідання РУХу, ювілейні вечори Кобзаря, наукові конференції «Просвіти» східних та південних областей України, вечори сучасної української естради — всі ці заходи знайшли прихисток під дахом театру імені Т. Г. Шевченка.

Спогади... Хочеться поставити «Тараса Бульбу» за М. Гоголем.

З МОЛОДОЮ душею зустрів Володимир Олександрович своє шістдесятиріччя. Та справа не в ювілеях, які так справедливо виходять із моди, а в головному — в саможертовній, подвижницькій діяльності Божка на ниві національної культури, яку він засівав, і на якій ще рясно зійдуть сходи. Без таких людей не було б відродження української духовності, рідної культури, рідного Слова. Сійся-родися, благословенна ниво Божкового щедрого таланту!

Дніпропетровськ.

Екологічні новини

ПОРУШНИКИ Є, ЗАКОНУ — НЕМА

Преса вже повідомляла про заснування у Дніпродзержинську екологічної міліції. За два з лишком місяці вона встигла зафіксувати понад шістдесят випадків порушення природоохоронних вимог. На винуватців накладено чималі грошові стягнення, але з'ясувалося, що чіткого законодавства, нормативних документів на цей рахунок у нас досі не існує. Скажімо, немає методик обрахування матеріальних збитків при забрудненні водоймищ, повітря. А це заважає слідчим подавати однозначно обгрунтовані звинувачення. Якщо існують норми гранично допустимих забруднень води та повітря, то критерію оцінки стану грунтів поки що немає. Слово — за депутатами.

ГІРНИЧА АКАДЕМІЯ НАУК

За ініціативою науково-дослідних та проектних інститутів, підприємств Кривого Рогу тут відбувся з'їзд гірників республіки, на якому створено Академію гірничих наук УРСР. Давно назріла необхідність предметно і послідовно займатися новими технологіями видобутку корисних копалин, розробкою нової техніки для кар'єрів та рудників, ефективним захистом навколишнього середовища в районах видобутку. Для цього і створено Академію.

Микола НЕЧИПОРЕНКО, власний кореспондент «Голосу України».

Гуманітарна допомога

НОРДЕН— ВІННИЦЯ

Місто Норден (ФРН) відвідали студенти Вінницького педагогічного інституту, учасники художньої самодіяльності. Майстерні виступи у робітничих колективах, місцях масового відпочинку привернули до них увагу. Майбутні вчителі жили в сім'ях. Ця довірливість проклала надійний місток дружби. Тож невдовзі й норденці завітали до Вінниці, де ознайомилися з історичними та культурними пам'ятками, проводили спільні вечори відпочинку. Побачили, що означає чорнобильська трагедія, й вирішили повернутися до нових друзів з гуманітарною допомогою.

І от вони приїхали з двома вантажівками різноманітних подарунків — медикаменти, одяг, солодощі для малюків тощо. Ініціатор поїздки, як і допомоги,— спортивна молодіжна організація на чолі з Ервіном Твеле. В акції милосердя взяли також активну участь подружжя Рут і Зігфріт Дінтмар, працівники друкарні, Гюнтер Глiневінкл, керівник турккомплексу, пенсіонер Гюнтер Штілер і Хільга Клаус, власниця підприємства. Майже всі вони у нашому місті вперше. Та на знайомство з ним часу не було. З властивою німцям діловитістю організували роздачу привезеного — дитячій лікарні, психоневрологічному інтернату, будинку дошкільнят.

А вже наступного дня наших гостей чекала дорога додому. Поверталися вони з твердою переконаністю, що друзів побільшало.

Валерій ЛАЗАРЕНКО, власний кореспондент «Голосу України».

На знимку: друзі з Нордена в будинку дошкільнят.

Фото Валентина ХОМЛАКА.

Поза роботою

ШАХТАРСЬКА БОГОМАТІР ТА ЇЇ АВТОР

За шахтарями тримається репутація стійких атеїстів, що не вірять ні в Бога, ні в чорта. Пояснювалося це їхньою високою пролетарською свідомістю, і, звісно, то була напівправда. Знаю, що немало шахтарів, майже щодня живучи пліч-о-пліч зі смертю, вірять у земні й підземні прикмети («Шубін по шахті гуляє»), які передаються з покоління у покоління. Зустрічав серед гірників віруючих, нелегко таким було, пригадую, один хлопець з донецької шахти імені Абакумова, не витримавши повчань, кинув усе та й подався до духовної семінарії. Тепер — не так, але щоб шахтар ікони малював...

Знайомтесь — Олександр Шапорів. Працює гірничим майстром у шахтобудівельному управлінні № 2 з перших днів будівництва «Південнодонбаської № 3», що у Вугледарі. Два роки тому Олександр уперше побачив у знайомого портрети, зроблені за методом інкрустації. Вирішив сам спробувати, адже близько 20 років займався живописом. На сьогодні «шахтар-богомаз» виготовив 8 іконостасів. Чому саме ікони? «Люди повертаються до віри, — пояснює він. — Та головне — отримуєш внутрішнє задоволення, добрішаєш, душею чистішаєш». Працює він з допомогою дружини й сина. Можливо, невдовзі у Вугледарі відкриється персональна виставка.

Юрій ДОЦЕНКО.
Донецьк.

Оце так!

А У НАС— ПРОТИГАЗ

Ці вагони на залізничних станціях Іллічівська та Одеси за три місяці добряче намулили очі. Клієнти вимагають вагонів, а тут — ось вони, аж 91 одразу, стоять у тупику. З чим? З протигазами, по 7200 штук у кожнім вагоні, акуратно запаковані у добрячі ящики. Якось злодії зламали зо два ящики. Можна лиш уявити їхні обличчя, коли вони побачили те добро! А ходили ж чутки, що товар — експортний. Чутки правдиві — Міністерство оборони СРСР вирішило позбутися зайвих протигазів, а на виручену валюту закупити медпрепарати та інвалідні коляски для воїнів-інтернаціоналістів. Покупця знайшло об'єднання «Техноекспорт», воно ж і стало посередником між власником протигазів та німецькою фірмою братів Сафонових «Дельхем». Ще в січні фірма обіцяла прислати судно за товаром. Минали дні, тижні й місяці. Простої вагонів оцінюються у 2,5 мільйона карбованців, «Техноекспорт» ще не відшкодував і п'ятої частини. У справу втрутилось управління КДБ по Одеській області, після чого депеша з Москви відкликала вантаж з чорноморських берегів у глиб країни. А обіцяні коляски й ліки де?

Георгій ВОРОТНЮК, власний кореспондент «Голосу України».
Одеса.

ПАРАД ЛІЦЕЇВ

ХАРКІВ. Наше місто давно посідає третє місце в Союзі за кількістю вузів, а недавно вийшло на перше місце по університетах: до державного додалися фармакологічний та аграрний. А парад ліцеїв почався у Київському районі міста. Це не сподобалось відділам народної освіти: а ми?! Районна Рада народних депутатів вже благословила гуманітарний, мистецький та аерокосмічний ліцеї. З останнім справи дещо забуксували, бо, як висловились в облвно, форма повинна відповідати змістові. До «змісту», справді, ще далеко, але голова райради О. Кривцов сказав безапеляційно: «Ліцей був, є і буде!». Директором аерокосмічного ліцею став Геральд Свиридов, людина неординарного мислення й наполегливості. Ліцей буде виведено (ніби як експеримент) з підпорядкування органів наросвіти, як це не смішно, 1-го квітня. Його взяла під опіку аерокомпанія «Вертикаль» і вже перерахувала 30 тисяч карбованців, а щороку ця сума становитиме 100 тисяч. Придбано меблі, обладнано кабінети, особливо — комп'ютерний. Ходять чутки, що ліцеїсти скоро побувають у Японії, Франції, Південній Кореї. Свиридов підтвердив: «Це лиш початок, без цього ліцей — не ліцей!».

Іван ШКВАРКО.

Характерники

Данило, герой Данієля Дефо

За два кілометри від Сахутівки, серед поля — самотній будиночок. Поруч — сарайчик під соломою, колодязь із журавлем, невеличкий город, садок, усе акуратно обгороджено. «Хазяйство як хазяйство», — скаже проїжджий. Аж ні! Мало хто на Чернігівщині та й у Корюківському районі знає, що тут мешкає знаменитість— вісімдесятирічний Робінзон.

Втім, далеко героєві знаменитого роману Данієля Дефо до Данила Івановича Тищенка, котрий на безлюдному оцьому пагорку прожив сорок один рік і не жалкує, що тут оселився.

А було так. До 1950 року тут проживала колгоспна сім'я. А потім вирішили податися на Північ і вивісили оголошення: продається садиба. Вже в останню мить прийшов незнайомець і немало здивував господарів, заявивши, що купить хату й житиме тут сам-один.

Звідтоді й живе. Працював на Киселівському торфопідприємстві різноробочим. Серед кращих був. Вийшов на пенсію, але прописки не змінив, у робінзонівському житті не розчарувався. Завідуюча Сахутівським відділенням зв'язку Н. Пацюк каже: «Скільки пам'ятаю, ніхто з наших листонош йому газет не носив. Кажуть, Данило Іванович не передплачує їх вже сорок літ».

У хаті Данила Івановича нема електроосвітлення, хоч з усіх боків його «острів» обснований електролініями.

— Підвели б струм, — кажу.

— Навіщо? Уже звикся.

Жвавий ще Данило Іванович, хоч і отримав був на фронті тяжке поранення лівої руки. Але у помічники ніколи й нікого не просить. Сам садить город, доглядає за ним, заготовляє дрова. Влітку ходить на тихе полювання до лісу — і відпочине, й кошик грибів набере. Хліб купує в магазині в Сахутівці, має велосипед. Щоб веселіше жилося, тримає двох котів.

У Сахутівці кажуть: «Він таки справжній Робінзон: з тих пір, як оселився на тому «острові», ні разу не голосував...».

— У застійні часи, — розповідає шофер У. Калласте, — я, було, чергував на виборчій дільниці. Село проголосує, а Робінзона нема. З дільничним міліціонером, з головою сільради беремо скриньку і їдемо до нього. Та ніхто і ніколи не міг Данила Івановича умовити. Дільничний нервує, а він каже: «То що я поганого роблю? Хай вибирають тих депутатів, я ж не проти!»

Недавно Робінзон раптом купив транзисторного приймача «Океан». Каже, що перебудова вплинула, хочеться знати, що в світі робиться. Про всесоюзний референдум він теж чув.

— Знову не голосуватимете?

— Голосуватиму. За Україну і за землю, на якій живу.

Так і зробив.

Віктор БОЖОК.
Чернігівська область.

Телеграфним рядком з Ровно

ПІЛЬГИ—«ВОРОГАМ НАРОДУ»

Жертвам сталінських репресій в Дубно встановлено ряд пільг: колишні політв'язні та виселенці за рішенням міськвиконкому мають право на безплатний проїзд у міському транспорті, позачергове отримання житла та ділянок для будівництва гаражів, дачних будинків. Пенсіонери в міру можливості забезпечуватимуться санаторно-курортними путівками.

ЧИ ВСТУПИТЕ ДО КОЛЕДЖУ!

Березнівський лісотехнікум перетворено на коледж. Ті, хто закінчить його з оцінками «4» та «5», зможуть продовжити навчання у вузах за скороченою програмою — одержать вищу освіту за 2 роки й 10 місяців.

НАЙДОРОЖЧИЙ ТОВАР — МОЗОК

Асоціація «Ровноімпекс» провела міжнародний семінар-практикум «Співпраця з інофірмами в умовах ринкової економіки». Окрім господарів, у роботі взяли участь представники ділового світу Польщі, ФРН та Бельгії. Дійшли спільного висновку: найцінніший товар під шапкою.

ПРЕКРАСНА ГРАБІЖНИЦЯ

Поки польський турист на місцевому «Варшавському» ринку дивився на красуню, що не зовсім закрившись, приміряла бюстгальтер, її компаньйони вкрали в нього двокасетний магнітофон.

Сергій МЕЛЬНИЧУК, власний кореспондент «Голосу України».

З натури

У чергу... за солодким життям?

ГАСТРОНОМ «викинув» мед. Ще як тільки його розвантажували, вишикувалась чимала черга. Просто на тротуарі — біля дверей гастроному, де мали продавати. Оскільки вже звикли: сама тільки наявність продукту аж ніяк ще не означає початок негайної його реалізації, то найбільш нетерплячі пішли до завідуючої, щоб запитати:

— Коли будуть давати?

— Як тільки одержимо ціну, — була відповідь.

І це теж стає звичним: товар і його ціна часто-густо дістаються тепер до торговельної точки порізно, буває, що термін між їх надходженням вимірюється навіть не годинами — днями.

Минуло години зо дві. І ось в одвірках з'явилася молодиця. Виставила цінник: 1 кг — 10 крб. 85 коп.

— Мед придбали за цінами домовленості, — пояснила.

Продавщиця та її помічниця — невеличка жіночка, прибиральниця гастроному — відкрили перший бідон. Колупнули ножем в'язку масу, що геть загусла на холоді:

— Ой леле! Ну й намучимось ми сьогодні з цим медом.

— Я принесу інший інструмент, — мовила прибиральниця й пішла до магазину.

Через кілька хвилин повернулася, несучи щось на зразок шматка швелера, правда, з нержавіючого металу. Спробувала, натискуючи щосили, заглибити його в мед. Де там! Постояли, помізкували.

— Неси каструлю гарячої води, — нарешті скомандувала продавщиця.

Прибиральницю терпляче чекали хвилин п'ятнадцять: розуміли, що воду треба закип'ятити, мабуть, на електроплитці. Нарешті ось вона — паруюча каструля. Встромили в неї край «інструмента», погріли. Потім — у бідон з медом. Пішло! Гарячий метал заглибився у мед на кілька сантиметрів. Відколупнули шмат грамів на 200. Продавщиця зняла його ножем і поклала у целофановий пакет першого покупця. Потім іще один шмат, ще... Щоб наколупати три замовлених кілограми, згаяли хвилин 10—12.

Після того, як жінки біля бідона за першу годину роботи відпустили меду лиш п'яти покупцям, виникла ініціативна група, що вирішила йти на переговори до завідуючої магазином. Колективно, всією чергою виробляли програму тих переговорів: по-перше, перенести бідони з тротуару в приміщення, ближче до батарей обігріву — може, мед хоч трохи розгусне; по-друге, вивчити можливості підігріву бідонів, що подаватимуться на продаж, у якійсь великій ємкості, де була б гаряча вода; по-третє, замінити слабосильну жінку - прибиральницю кимось із магазинних робітників-чоловіків, які походжають он по залу гастроному.

У кабінеті завідуючої делегація затрималась недовго.

— Нам популярно роз'яснили, — доповів чоловік у в'язаній спортивній шапочці, — що в гастрономі кожен займається своєю справою, зайвих одиниць немає. Як немає й де підігріти мед. І варто покупцям, мовляв, не «права качати», а сказати спасибі, що завезли для них отой мед.

...Пішов мокрий сніг, почало сутеніти, похолоднішало. І тут у наелектризовану чергу кинув сірника огрядний інвалід — він насмілився протовпитися до імпровізованого прилавка, піднявши своє посвідчення над головою. Здоровенна жінка у фуфайці перепинила його плечем:

— Ти куди преш? Ану назад!

Оскільки інвалід не хотів відступати, то підключилися й інші:

— І де тільки твоя совість? Люди он цілий день стоять.

Інвалід зупинився, відповів знервовано:

— Я свою совість залишив узимку 42-го під Москвою!

Рукопашної, однак, не витримав, здався, пригнічено почимчикував геть. Хтось навздогін кинув:

— Закортіло йому меду! Хай би йшлося про хліб.

Старенька у потертому пальтечку змахнула сльозу:

— Ех, які ми стали...

Продавали мед до 21-ї години. Та зуміли придбати його, однак, якихось там зо три десятки осіб. За сім-вісім годин стояння в черзі. Решта — промерзлі та злі — розійшлися по домівках. Тільки якась молодиця затрималася перед зачиненими дверима, мовила сама до себе: «Та невже не можна було той мед якось заздалегідь розфасувати? А кажемо, що йдемо до ринку». Їй ніхто не відповів.

...Наступного дня ще затемно біля гастроному знову лаштувалася черга. Першими були ті, хто дістав облизня напередодні. Може, сьогодні їм таки пощастить? Невдовзі після відкриття гастроному в одвірках з'явилася продавщиця меду. Найперше, що вона зробила, це виставила новий цінник. На ньому значились уже інші цифри: 1 кг—11 крб. 40 коп. Ніхто не запитував, чому така зміна. Ціна ж за домовленістю. Невідомо, правда, хто з ким устиг за ніч домовитися.

Дедалі нові люди лаштувалися до черги, хоч було вже ясно, що й сьогодні багато з них підуть звідси ні з чим... Так, мед, звичайно, не хліб. Не дай, Боже, щоб таке було й з хлібом! Та людям, очевидно, і мед потрібний. Може, щоб хоч трохи солодшим здалося життя?

Георгій ВОРОТНЮК,
власний кореспондент «Голосу України».
Одеса.

Фото Анатолія АФАНАСЬЄВА.

«СОКІЛ»... БЕЗ ГНІЗДА

Хокей

Завершився черговий чемпіонат Радянського Союзу з хокею. І перш, ніж поговорити про його підсумки, варто, мабуть, навести остаточну турнірну таблицю цього змагання:

	В	Н	П	Ш	О
Динамо М.	30	8	8	186— 99	68
Спартак	27	8	11	163—106	62
Крила Рад	28	5	13	170—124	61
ЦСКА	24	13	9	168—117	61
Динамо Р.	25	5	16	187—138	55
Хімік	22	9	15	146—147	53
Торпедо Я.	17	10	19	131—139	44
Сокіл	15	13	18	151—149	43
Торпедо. У.-К.	14	10	22	130—183	38
Торпедо Н. Н.	14	7	25	115—160	35

Чемпіонський титул зберегли московські динамівці.

Ще дві події заслуговують на увагу: «срібло» спартаківців, які здійснили стрибок з торішнього восьмого місця — на друге нині. Як сенсація розцінюється те, що без нагород уперше за багато років залишився ЦСКА.

Київський «Сокіл» відкотився з п'ятого на восьмий рядок у підсумковій таблиці. Команда значно помолодшала (в її складі виступають навіть 16-річні хокеїсти, а тим, кому — 18-22, вважаються вже ветеранами) і їй явно бракує досвіду. Втім, у «Соколі» є й гравці високого класу. Це воротар, олімпійський чемпіон Віталій Самойлов, захисник — чемпіон світу, найрезультативніший оборонець ліги (на його рахунку — 38 очок — 15 шайб+23 передачі) Валерій Ширяєв, найкращий бомбардир першості (56 очок, 36 шайб+20 передач) Раміль Юлдашев.

Як бачимо, молодим є з кого брати приклад. А це значить, що «Сокіл» досить перспективна команда. Втім, надамо слово її головному наставникові, заслуженому тренерові СРСР Анатолію БОГДАНОВУ:

— Справді, у нас грає тепер чимало молоді. І надалі робитимемо ставку на своїх вихованців. Налагодили останнім часом також хороші контакти з харківським «Динамо». Не виключено обмін гравцями між нашими колективами, бо за хокеїстів з інших республік треба платити великі гроші, яких, на жаль, не маємо. Щоправда, збирається повернутися до «Сокола» центральний нападаючий Чибірєв, який закінчив нашу СДЮШОР. Але в нього контракт з ЦСКА кінчається лише в грудні.

— Чи делегує «Сокіл» когось до збірної СРСР, яка через місяць стартуватиме в першості світу в Фінляндії?

— «Сокіл» репрезентуватимуть захисники Ширяєв і Житник. А от Юлдашева, найкращого бомбардира ліги, Віктор Тихонов до своєї команди не бере. Через ось такі ситуації я категорично проти тренерського сумісництва. Клубний наставник ЦСКА вводить до складу збірної, яку очолює, своїх підопічних Буцаєва та Коваленка. А вони, між іншим, з горем навпіл забивають протягом сезону сім-вісім шайб. Лідера ж бомбардирів залишають за бортом. Дивина — та й годі. Адже хокей для того й існує, щоб закидати шайби.

— Незабаром розпочнеться традиційний Ленінградський міжнародний турнір, у якому візьмуть участь різні збірні кількох країн та олімпійська і молодіжна команди СРСР. Хтось з киян візьме участь у ньому?

— Так. За молодіжний колектив гратимуть Гунько, Кузьминський та Савченко. До речі, ще одного хокеїста «Сокіл» відправить до Ленінграда: до збірної США Тода Хаджі, який виступав за нас у чемпіонаті, що завершився. Його контракт з нами закінчився, і Хаджі має тепер повернутися до клубу НХЛ «Вінніпег Джетс», а по дорозі, як бачите, збирається завернути до міста на Неві.

— Анатолію Васильовичу, дайте, будь ласка, відповідь на запитання, яке сьогодні дуже хвилює спортивну громадськість України: які фінансові справи клубу?

— Ситуація, в якій опинився «Сокіл», вкрай складна. З першого січня нам сказали в профспілках: «Бувайте здорові, заробляйте собі на хліб самі». Отож, опинилися буквально на вулиці. Слава Богу, не треба поки платити за експлуатацію ковзанки на вулиці Мельникова, бо перевели туди 10 тисяч інвалютних карбованців на придбання запчастин для льодоприбирального комбайна. Тому нас і пускають до споруди. Про те, що «Сокіл» пожаліла дирекція Палацу спорту, вже писалося. Завтра заберуть форму, в якій граємо, базу в Пущі-Водиці, яку збудували спеціально для «Сокола» і не тільки на наші з вами профспілкові внески, а ще й на кошти Ради Міністрів України.

Утім, піднімати руки вгору не збираємося, за своє «гніздо» боротимемося, в крайньому разі, звернемося до суду.

Але хотілося, щоб профспілкові організації, зокрема Київська міська та Федерація профспілок УРСР, чесно заявили народові, що хокейна команда їм непотрібна. Тоді, можливо, нас хтось «підбере»: чи «Динамо», чи армійці, чи спорткомітет, або хтось інший...

...Сумна історія. Чи не правда? Протягом майже трьох десятиріч у Києві по зернині, в муках, будувалося хокейне господарство. Витрачено на це колосальні кошти. Ми, без натяжки, сьогодні можемо пишатится і «Соколом», і юнацькими школами, які вийшли на передові позиції в країні. Сотні людей віддавали і віддають київському хокеєві своє життя і здоров'я. І от, з чиєсь примхи все це збираються зруйнувати одним помахом. Де ж здоровий глузд?

«Сокіл» давно вже перестав бути просто командою. Це, якщо хочете, — національна гордість українського народу. Адже він пропагує рідний край не тільки в СРСР, а й у багатьох країнах Європи та Північної Америки, де провів не одне переможне турне. Завдяки цьому хокейному колективові, саме так, дехто й дізнався про те, що десь є Україна.

Віктор БРАНИЦЬКИЙ.

ПЕРСИДСЬКА ЗАТОКА: НЕПРОСТІ УРОКИ КРИЗИ

Нотатки оглядача

Нарешті прийшов час, коли можна із значною долею впевненості заявити: війна в Персидській затоці стала надбанням історії. Вщухли політичні баталії, влігся пісок від ракетних вибухів, під танковими траками в кувейтсько-іракській пустелі, і політологи всього світу зайняті аналізом того, що трапилося, оцінками позицій і дій правлячих кіл різних держав.

Зрозуміло, нашого читача цікавить, насамперед, реакція на політику СРСР, конкретні дії керівництва нашої країни. Тут простежуються дві оціночні позиції.

Першу з них чітко виклав визнаний авторитет — колишній міністр закордонних справ, а нині президент Радянської зовнішньополітичної асоціації Е. Шеварднадзе. На його думку, криза в Персидській затоці стала серйозним іспитом для стратегії «нового мислення». Світ витримав цей іспит на міцність відносин взаєморозуміння, поваги до прав народів, які останнім часом утвердилися на міжнародній арені. На думку екс-міністра, жахливо, що є жертви, що пролилася кров, але могло бути ще жахливіше. (Якби С. Хусейну вдалося спровокувати ізраїльтян на воєнні дії, конфлікт міг би перетворитися на арабо-ізраїльську війну, а згодом — набрати всесвітнього характеру). Той факт, що подібний розвиток подій було унеможливлено, свідчить про наявність нового політичного порядку у світі. Дедалі зростає впевненість: агресія не залишиться безкарною. Це, — підкреслив Е. Шеварднадзе, — найважливіший підсумок.

Витримали «навантаження» й радянсько-американські відносини, у керівних колах Радянського Союзу стало більше прихильників ідеї щодо дипломатичного визнання Ізраїлю з боку нашої країни: адже лише тоді радянська дипломатія зможе (в ім'я розв'язання близькосхідної проблеми) мати можливість діяти з усіма без винятку заінтересованими сторонами.

Інша точка зору — діаметрально протилежна: криза в Персидській затоці розвіяла міф про згаданий «новий політичний порядок». Під час кризи СРСР і США ще раз продемонстрували відданість не геополітичним доктринам, а так званій «реальній політиці». США, передусім, зберегли й закріпили свої позиції в нафтоносному районі затоки, Вашінгтон використав підтримку своєї позиції Москвою для того, щоб добитися власних цілей силою, але під «дипломатичним прикриттям» резолюції Ради Безпеки ООН.

Разом з тим, і критики радянсько-американського альянсу щодо кризи в затоці (правоконсервативні сили як за рубежем, так і в нашій країні), і поміркованo мислячі прагматики згодні в одному: «понаддержави» СРСР і США — саме в рамках своєї «реальної політики» — не заінтересовані в катаклізмах на Близькому Сході. Обидві вони зробили вибір на користь поміркованих режимів (типу єгипетського та саудівського) й не хочуть приходу до влади в цьому регіоні фундаменталістів — релігійних фанатиків. Адже останні своїми закликами до боротьби проти «невірних» загрожують як американським «нафтовим» інтересам, так і небезпекою розповсюдження екстремізму на деякі республіки СРСР. Єдине, у чому полягає розбіжність, це у ставленні до особи С. Хусейна: тоді як США прагнуть до його фізичного знищення, СРСР — зберегти нинішнього правителя Іраку (і не тому, що ми з ним так довго дружили, а тому, що С. Хусейна нині просто нікимзамінити).

Неоднозначно розцінюється політична діяльність СРСР напередодні й у ході війни. Тоді як одні вважають наші дипломатичні ініціативи своєчасними й досить плідними (зокрема, багатонаціональні сили не пішли на штурм Багдада), інші різко їх критикують. Впливова газета «Вашінгтон пост» пише, що наша дипломатія була спрямована на те, щоб «представити Москву Саддаму як можливого посередника. Горбачову, якому надзвичайно потрібна будь-яка політична перемога, багато виграв би як усередині країни, так і за рубежем, коли б йому вдалося сприяти врегулюванню воєнного конфлікту до його переростання в зіткнення на суші».

Як відомо, війна все ж таки відбулася, причому на тлі відомих подій у Литві та Латвії. А ці події, у свою чергу, викликали різку критику з боку США. Здавалося б, де Прибалтика, а де Персидська затока? Проте все у світі взаємопов'язано. Симптоматично, що представник державного департаменту (виступаючи, зрозуміло, не як приватна особа) сказав, що «у відносинах між США і Радянським Союзом наступає важкий період — не через розбіжності у близько-східній політиці, а через нову жорстку лінію Москви». Інакше кажучи, якщо наша країна сповідує на світовій арені ідеї «нового мислення» з їх прагненням до миру, взаєморозуміння й поваги до прав людини, то вона мала б залишатися вірними їм і «вдома»...

До речі, про близькосхідну політику. Якщо одні аналітики підкреслюють той факт, що зваженість дій радянської дипломатії принесла нашій країні певні політичні дивіденди, то інші категоричні у своїй, протилежній, позиції. Коли коротко, то вона зводиться до таких тез: Радянський Союз неспроможний якимось чином впливати на хід подій, оскільки не має ані політичної, ані воєнної ваги на Близькому Сході. Більше того, нинішні настрої в цьому регіоні — не на нашу користь: араби вважають, що, по-перше, ми дали «зелене світло» президентові Дж. Бушу, дозволивши йому розпочати війну, і тим самим зрадили своїх традиційних друзів, а, по-друге, зростання еміграції євреїв з СРСР до Ізраїлю змінює демографічну ситуацію в Палестині на користь «світового сіонізму». Провина за це покладається... на перебудову.

Кілька слів щодо суто воєнних аспектів кризи в затоці. У широкому плані вона показала незаперечну перевагу професійної армії перед армією набраною на засадах загальної військової повинності. У більш конкретному аспекті, на жаль, слід погодитися з тими спостерігачами, які вказують, що іракська армія у своїх діях додержувалася радянської стратегії й тактики, командували нею офіцери, навчені в радянських учбових закладах, техніка використовувалась радянського виробництва, радниками служили, знову-таки, радянські спеціалісти. Чим закінчилась війна, відомо. Але варто підкреслити, що все у світі взаємопов'язано, тож зарубіжні аналітики переконані: відгомін війни обов'язково відгукнеться під склепінням Верховної Ради СРСР. Тобто, передбачаються дві ймовірні ситуації: або наш «рідний» військово-промисловий комплекс, посилаючись на уроки війни, вимагатиме для себе нових асигнувань, або його опоненти (вказуючи на ті ж уроки) прагнутимуть протилежного — створення мобільної професіональної армії і зменшення витрат на розбухлий армійський апарат.

Позиції зарубіжних спеціалістів, як бачимо, дуже різні і істина — десь посередині. Але є політичний момент, в якому всі аналітики сходяться. Мається на увазі той факт, що за умов, коли владу зосереджено в руках однієї людини (в даному випадку — С. Хусейна), нормальної дипломатії взагалі бути не може: адже викривлено процес обговорення, консультацій, прийняття рішень. Разом з тим, тоталітаристський характер правління, який передбачає («за ідею»), що в годину небезпеки «залізний кулак» спроможний зібрати й спрямувати усі сили нації, так само виявив свою повну ідеологічну й політичну неспроможність. Це — теж урок, який варто мати на увазі тим, хто мріє про практично необмежену «сильну» владу.

Володимир САВЦОВ,
кандидат історичних наук.

ПИШІТЬ — ПРОПАЛО

Якщо до 12 квітня не встигнете передплатити «Голос України»! Бо тоді навіть при всьому бажанні ви не зможете читати нашу газету з 1 травня. Отже, поспішайте! Передплата на «Голос України» поки що триває. Наш індекс — 60955. Ціна на рік — 19 крб. 80 коп., на 6 місяців — 9 крб. 90 коп. Хіба це нині гроші?!

ПОГОДА

27 — 28 березня на Україні — без істотних опадів. Вітер північний, 5—10 метрів за секунду. Температура вдень 2—8 градусів тепла, вночі 0—6 морозу. На крайньому півдні республіки та в Закарпатті вдень 7 — 13 градусів тепла, вночі 0—5 градусів тепла.

По Києву та області сьогодні вдень — без істотних опадів. Вітер північний, 5 — 10 метрів за секунду. Температура 3—8 градусів тепла.

Наш прес-клуб

ДУЕЛЬ: ГОРБАЧОВ — ЄЛЬЦИН

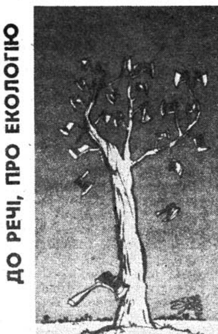
ПОГЛЯД ГАЗЕТИ «АСАХІ» (ЯПОНІЯ)

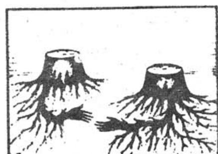
Протистояння між Президентом СРСР М. Горбачовим і Головою Верховної Ради РРФСР Б. Єльциним поступово висвітлює відмінність їх політичних підходів до соціалізму. На додачу до їх особистого суперництва як політичних противників, а також протиборства між центром і республікою Єльцин, проголосивши намір створити свою власну партію, розпочав відкриту боротьбу за владу. Можна сказати, що протистояння дійшло до такої межі, коли обидва поставили собі за мету — усунути опонента.

Горбачов спирається насамперед на комуністичну партію і тому не може просувати радикальні перетворення, не враховуючи реальну розстановку сил у країні. Він визнає суверенітет республік, та разом з тим намагається створити таку федеративну систему, яка існує в США. На відміну від нього Єльцин хотів би бачити республіку, що за своїм статусом наближалася б до незалежної держави, і виступає за створення гнучкої федерації, подібної до Європейського економічного співтовариства. Горбачов розцінив це як боротьбу за владу, і його пересторога до опонента посилилась. З іншого боку, Єльцин підходить до питання про перехід до ринкової економіки, продовжує наполягати на програмі «500 днів», що має яскраво виражене капіталістичне забарвлення. В цьому також проявляється відмінність його курсу від курсу Горбачова, який, виступаючи за ринкову економіку, в той же час знову та й знову повертається до принципів соціалізму. А тепер Єльцин виступив із закликом створення нової політичної партії, ясно показавши повний розрив з компартією. З точки зору співвідношення сил, Президент Горбачов поки що має абсолютну перевагу. Справа в тому, що він тримає в руках розкидані по всій країні партійні організації, армію, а також КДБ. Сила Єльцина насамперед полягає в його популярності серед населення. Проте широка популярність не може безпосередньо стати політичною силою. Основні галузі промисловості перебувають у руках союзного уряду, і економічні перетворення не просуваються так, як хотілося б керівникові республіки. У Верховній Раді РРФСР компартія знову набирає сили, і керівна роль Єльцина знижується.

Посміхніться

ДО РЕЧІ, ПРО ЕКОЛОГІЮ

Малюнки з журналів «Шпільки» (Польща), «Паланте» (Куба).

НАД НОМЕРОМ ПРАЦЮВАЛИ:

Заступник головного редактора — Олександр Білик.

Чергові редактори — Людмила Коханець, Володимир Рубчак.

Автори макета — Анатолій Мироничев, Євген Українець.

Випусковий — Олексій Бондаренко.

Оформлення — Володимир Кисельов.

Коректори: Тамара Баштанник, Наталія Власик, Людмила Морозова, Людмила Нєсєна, Антоніна Сильверстова, Любов Станачич, Людмила Терещук.

Верстальники: Тетяна Балюк, Алла Будникова, Марія Солодюк, Ольга Яценко, Анатолій Артеменко, Сергій Скаженюк.

Лінотипісти Віктор Процун, Раїса Гринюк.

Ордена Леніна комбінат друку видавництва «Радянська Україна», 252047, Київ-47, проспект Перемоги, 50.

Індекс 60955.

Тираж 166.300.

Передплатна ціна на рік 19 крб. 80 коп.

Зам. 03150591.